

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1938 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m. dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 12 mars 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 191, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas, *dels* att 4 kap. 9—11 och 13 §§ strafflagen¹ skola upphöra att gälla, *dels* att 2 kap. 3, 4 och 8 §§, överskriften till 4 kap. och 1—8 §§ i samma kap., 10 kap. 9 och 14 §§, 13 kap. 2 §, 19 kap. 21 §, 20 kap. 8 § och 9 § 1 mom. samt 25 kap. 15, 18 och 22 §§ nämnda lag² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att till 16 kap. 3 § samma lag³ skall fogas ett nytt moment av nedan angivna lydelse:

2 KAP.

3 §.

Straffarbete skall ådömas på livstid, eller på viss tid ej under två månader eller över tio år, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs.

4 §.

Fängelse kan — — — gäldande saknas.

Fängelse, som omedelbart för brott ådömes, må ej sättas under en månad eller över två år, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 9, 11 och 13 §§ 1906: 51 s. 1 och beträffande 10 § 1909: 58 s. 5.

² Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 3 § 1906: 51 s. 1, 4 § 1906: 51 s. 1 och 1937: 119 samt 8 § 1931: 327, beträffande 4 kap. 1 § 1936: 244, 2 § 1906: 51 s. 1, 4 § 1921: 288, 7 § 1884: 21 s. 1 och 1937: 121 samt 8 § 1906: 51 s. 1, beträffande 10 kap. 9 § 1914: 328 och 14 § 1906: 42 s. 1, beträffande 19 kap. 21 § 1910: 70 s. 1, beträffande 20 kap. 8 § 1918: 268 samt 9 § 1890: 33 s. 1 och 1937: 242, beträffande 25 kap. 15 § 1909: 31 s. 2 och 1936: 244 samt 22 § 1909: 31 s. 2.

³ Senaste lydelse, se 1921: 288, 1936: 244 och 1937: 464.

8 §.

Böter ådömas i dagsböter. Antalet dagsböter bestämmes efter brottets beskaffenhet och vare minst en, högst etthundratjugu, där ej annat följer av vad i 4 kap. 2 § sägs. Dagsboten fastställs i penningar till belopp från och med en till och med trehundra riksdaler riksmünt, efter ty prövas skäligt med hänsyn till den sakfälldes inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Är brottet ringa, må dagsbotens belopp därefter jämkas. Minsta bötesstraff vare fem riksdaler.

Där enligt — — — fem riksdaler.

Böter tillfalla kronan.

4 KAP.

Om sammanträffande av brott samt om förändring av straff; så ock om återfall i brott.

1 §.

Skall någon dömas för flera brott, varde gemensamt straff ådömt, evad brotten begåtts genom samma handling eller genom skilda handlingar. För brott som finnes förskylla böter må dock bötesstraffet ådömas jämte straff för övriga brott, om särskilda skäl därtill föranleda.

I fråga om ådömande av straff varom förmåles i 2 kap. 15 § är nedan i 7 § stadgat.

2 §.

Gemensamt straff bestämmes med tillämpning av de för brotten i lag stadgade straffsatserna; dock må straffet i den svåraste tillämpliga straffarten höjas intill vad som svarar mot de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra. Är det svåraste av de högsta straffen fängelse eller straffarbete på viss tid, må det straffet ej överskridas med mer än två år. Böter såsom gemensamt straff må ej överstiga etthundraåttio dagsböter eller femhundra riksdaler; dagsböter ådömas, om sådant straff är stadgat för något av brotten. Ej må gemensamt straff understiga det svåraste av de lägsta straffen.

3 §.

Varder den, som genom laga kraftvunnet utslag för brott dömts till fängelse eller straffarbete på viss tid, därefter övertygad om brott som föröfvats innan verkställighet av nämnda straff börjat; finnes han jämväl för sistnämnda brott förskylla sådant straff, då skall gemensamt straff för brotten ådömas och så bestämmas som hade han på en gång varit för dem lagförd. Övertygas han samtidigt om brott, som är begånget sedan han börjat undergå förstnämnda straff, må ock det brottet straffas gemensamt med de övriga.

Från gemensamt straff, vartill dömes jämlikt 1 mom., skall avräknas vad den dömden kan hava utstått av det förut ådömda straffet.

4 §.

Förekommer till verkställighet utslag, varigenom någon dömts till fängelse eller straffarbete på viss tid, och finnes att brottet föröfvats innan den dömde börjat undergå dylikt straff som för annat brott blivit honom ålagt; då skall, sedan utslagen vunnit laga kraft, gemensamt straff för brotten bestämmas med tillämpning av stadgandena i 3 §. Om förening av straff som nu sagts göra allmän åklagare, efter anmälan av Konungens befallningshavande, framställning hos första domstol i något av målen.

Domstolen må ej meddela beslut om förening av straff utan att den dömde erhållit tillfälle att yttra sig. Om fullföljd av talan mot sådant beslut gälle vad stadgat är om överklagande av utslag i brottmål. Beslutet skall, där ej annorlunda förordnas, lända till efterrättelse ändå att klagan däremot föres. Utan avbidan på beslut om förening av straff må ettdera straffet verkställas.

5 §.

Dömes någon till straffarbete på livstid, förfalle annat frihetsstraff och böter som han tillika förskyllt.

Förekomma till verkställighet på en gång utslag, varigenom någon dömts till straffarbete på viss tid, samt utslag, enligt vilket han har att undergå fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, skall, där ej sådant fall föreligger som i 4 § avses, fängelsestraffet övergå till straffarbete. Beslut härom meddelas av Konungens befallningshavande.

6 §.

Vid tillämpning av 2—5 §§ anses viss tids fängelse svara mot straffarbete under hälften så lång tid.

Vid beräkning av högsta gemensamma straff för brott, varå kan följa fängelse eller straffarbete, samt brott, som ej är belagt med svårare straff än böter, skall bötesstraff anses motsvara det fängelse som skolat följa vid böternas förvandling. Vid beräkning av högsta och lägsta gemensamma straff i dagsböter, där något av brotten är belagt med böter omedelbart i penningar, skall varje påbörjat bötesbelopp av fem riksdaler anses lika med en dagsbot.

Uppkommer vid sammanläggning eller avräkning av straff brutet månads-tal, skall halv månad räknas till femton dagar; brutet dagatal förfaller.

7 §.

Vad i 1—4 §§ är stadgat om gemensamt straff skall i tillämpliga delar gälla, där någon för flera brott i samma befattning förskyller avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid.

I andra fall varde straff som nu sagts särskilt ådömt.

8 §.

Där något av de brott för vilka gemensamt straff ådömes är sådant som i 2 kap. 7 § sägs, må kunna till skärpning dömas.

Är av straff, som med varandra sammanläggas, någotdera förbundet med skärpning, varde den tillämpad; äro två eller flera av straffen förbundna med skärpning, tillämpas den skärpning som är svårast eller, där skärpningarna äro lika svåra, en av dem. En dags skärpning med mörkt enrum anses svara mot två dagars skärpning endast genom hårt nattläger. Där skärpningar efter denna grund finnas lika svåra, tillämpas skärpningen med mörkt enrum. Går i fall som här är sagt strafftiden över två år, vare skärpningen förfallen.

Äro i fall, då från ådömt straff skall avräknas straff som redan verkstälts, båda straffen förbundna med skärpning, varde verkställd skärpning jämväl avräknad från den senare ådömda i enlighet med de i 2 mom. för jämförelse mellan olika skärpningar stadgade grunder.

10 KAP.

9 §.

Göra upprorsmän våld å person, eller bryta eller förstöra de hus, eller plundra eller fördärva de annan egendom; då skola de dömas, anstiftare och anförare till straffarbete från och med två till och med tio år, och annan deltagare i upproret till sådant arbete i högst sex år; varde ock för våld eller annan brottslig gärning, som vid uppror begås, gärningsmannen straffad efter ty i 4 kap. skils.

14 §.

Var som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, varde, där ej uppmaningen särskilt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. Avsåg uppmaningen brott, varå strängare straff än fängelse kan följa, eller voro eljest omständigheterna synnerligen försvårande, då må till straffarbete i högst fyra år dömas. Är den skyldige i följd av uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som därå följt, gälle vad i 4 kap. stadgas.

Där någon — — — 1 mom. sägs.

Har någon — — — eller fängelse.

Vad i — — — åsyftade verkan.

13 KAP.

2 §.

Har någon genom mened bidragit därtill, att den, som oskyldig är, blivit fälld till straff, det han till fullo eller till någon del undergått; vare ock menedaren förfallen till straff efter 16 kap. 3 §; och gånge, vid straffens tillämpning, som i 4 kap. skils.

16 KAP.

3 §.

Dömdes den tilltalade jämväl för annat brott än det, för vilket han falskeligen angivits, bestämmes straffet för angivaren såsom i 1 mom. är stadgat efter det straff sistnämnda brott skulle hava förskyllt.

19 KAP.

21 §.

Har någon, i uppsåt att annan till liv eller hälsa skada eller att förstöra eller skada annans egendom eller med vetskap om annans uppsåt till sådant brott för att honom därvid tillhandgå, tillverkat, anskaffat eller förvarat sprängämne; varde dömd till straffarbete i högst två år eller fängelse. Varder medelst sprängämnet brott, som därmed åsyftat var, begånget, eller göres försök till sådant brott i fall, där försöket är i lagen med straff belagt, och skall ej gärningen straffas efter ty i 6 § stadgas; gånge vid straffets bestämmande som i 4 kap. sägs.

Har den — — — straff fri.

20 KAP.

8 §.

Varder någon — — — stöld straffas.

Går sammanlagda värdet ej över trettio riksdaler; straffes såsom för ett snatteribrott.

9 §.

Har någon å särskilda ställen eller tider begått stöld eller inbrott, eller sådant brott och snatteri, och varder han därför på en gång lagförd; straffes såsom för en stöld eller ett inbrott, och må straffet förhöjas till straffarbete i ett år utöver den för det svåraste fallet bestämda högsta strafftiden.

---

25 KAP.

15 §.

Underlåter eller försummar ämbetsman vid statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning vad honom, till förekommande av olyckshändelse, åligger att iakttaga, så att skada lätteligen ske kan; dömes till fängelse eller böter. Var vållandet synnerligen grovt, må dömas till straffarbete i högst två år. Finnes den felaktige hava för brottet förskyllt fängelse, skall han, om skäl därtill äro, tillika avsättas. Prä-

vas den felaktige förfallen till straffarbete, varde avsatt, och förklare domstolen att han ej vidare må i dylik befattning nyttjas.

Sker sådan underlåtenhet eller försummelse uppsåtligen; varde den brottslige avsatt samt dömd till straff efter 19 kap. 11 § och påföljd som i 1 mom. sägs.

18 §.

Innefattar förbrytelse, som i 16 eller 17 § sagd är, tillika annat uppsåtligt brott eller sådant vållande, varå straff efter denna lag följa bör; gånge som i 4 kap. stadgas.

22 §.

Vad om — — — tjänsteärende förrätta.

Skall, till följd av Konungens förordnande, vad i 19 kap. 11 och 12 §§ om statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad eller järnvägsanläggning stadgat är, tillämpas å dylik inrättning, som av enskilda personer, menigheter eller bolag gjord är; varde ock därvid anställd person för brott av sådan beskaffenhet, som i 15 § nämnd är, straffad efter de i samma § stadgade grunder; och förklare domstolen, om brottet uppsåtligen skett eller den brottslige därför finnes förskylla straffarbete, att han ej sedermera må kunna i dylik allmän befattning nyttjas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939; och skall i avseende härå iakttagas följande:

1. Genom denna lag upphäves vad i lag eller särskild författning finnes däremot stridande. I stället för bestämmelse av innebörd, att för brott tilltalad, som fortsätter sitt brottsliga förfarande, skall dömas till särskilt straff för varje gång åtal äger rum, gälle att såsom särskilt brott skall anses vad han före varje åtal förbrutit; och skall föreskrift rörande högsta sammanlagda straff för sådana brott iakttagas vid bestämmande av gemensamt straff för brotten.

2. Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

3. I äldre lag givna bestämmelser om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff — därvid beträffande 4 kap. 7 § skola iakttagas stadgandena i lagen den 9 april 1937 om ändring i vissa delar av strafflagen — skola äga tillämpning med avseende å straff som ålagts eller åläggas i mål, vilket av första domstol avgjorts före den 1 januari 1939.

Där i sådant mål straff blivit någon för visst brott ålagt, skall vad nu sagts gälla även beträffande straff för annat brott, såframt detta förövats

antingen innan förstnämnda straff ålades eller därefter innan verkställighet av straffet började,

eller ock, före den 1 januari 1939, efter det straffet började verkställas men innan det blivit till fullo verkställt.

4. Vid ådömande jämlikt nya lagen av gemensamt straff för brott, som förövats före den 1 januari 1939 och enligt äldre lag skolat straffas med tillämpning av 4 kap. 1 eller 3 §, iakttages att brotten ej må föranleda högre straff än vad därå efter äldre lag kunnat följa.

---

2) L a g

om ändrad lydelse av 10 kap. 21 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas — med upphävande av bestämmelsen i 3 mom. kungörelsen den 18 december 1823 angående ändring av 10 kap. 21 § rättegångsbalken samt huru förhållas bör, då emot redan dömda personer yppas brott, varom rannsaking tillföre icke varit anställd — att 10 kap. 21 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

21 §.

Brott och missgärningsmål, svårare och mindre, rannsakes och dömes där gärningen gjord är, evad rätt han eljest hör till, som brutit. Haver någon å flera ställen gjort missgärningar; rannsake och pröve domaren å varje ort, om han till gärningen saker är; men varde dömd för alltsammans av den rätt, där han sist lagföres. För mindre brott må dock dömas där det skett.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

---

3) L a g

om ändring i lagen den 24 september 1931 (nr 328) angående dagsböter utom strafflagens område (särskild böteslag).

Med ändring av lagen den 24 september 1931 angående dagsböter utom strafflagens område (särskild böteslag) förordnas, att överskriften skall lyda som nedan sägs och 2 § hava följande lydelse:

Lag med vissa bestämmelser om bötesstraff utom strafflagens område (särskild böteslag).

2 §.

Vad i 4 kap. strafflagen är stadgat om ådömande av gemensamt straff vid sammanträffande av brott må ej i något fall tillämpas i fråga om brott som

finnes förskylla normerade böter eller böter vilka enligt särskilda författningar ådömas och ej må förvandlas.

Är i lag eller författning föreskrivet att böter för visst brott helt eller delvis skola tillfalla annan än kronan eller användas för särskilt ändamål, skall, där böter ådömas såsom gemensamt straff för sådant brott och annat brott, efter omständigheterna förordnas huru böterna skola fördelas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

---

4) L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 8, 13, 14 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff, vilken lag i dessa delar träder i kraft den 1 januari 1939, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

8 §.

Bötesstraff, som ådömts till belopp ej överstigande fem dagsböter eller tjugufem kronor omedelbart i penningar, må ej förvandlas. Har bötesstraff med tillämpning av 4 kap. 1 § strafflagen ådömts gemensamt för flera brott, må förvandling ej ske med mindre straffet överstiger tio dagsböter eller femtio kronor omedelbart i penningar. Då flera bötesstraff sammanträffa, skall vad sålunda stadgas gälla de särskilda straffen.

Utan hinder — — — sådan förseelse.

13 §.

Vid böters förvandling till fängelse svare en till och med fem dagsböter mot tio dagars fängelse, varje följande dagsbot till och med tjugu mot en dags fängelse, varje följande påbörjat antal av två dagsböter till och med nittio mot en dags fängelse samt varje därefter följande påbörjat antal av tre dagsböter mot en dags fängelse, dock med iakttagande att förvandlingsstraffet ej må sättas över nittio dagar.

Hava böter — — — som ogulden.

Vid förvandling — — — en dagsbot.

14 §.

Skall förvandling ske av något bötesstraff och häftar den bötfällde jämväl för andra böter som enligt denna lag må förvandlas, varde samtliga böter förvandlade och gemensamt förvandlingsstraff bestämt efter sammanräk-

nade antalet dagsböter. Har avbetalning skett och äro dagsböternas belopp olika, skall vid bestämmande av förvandlingsstraffet betalningen avräknas å bötesstraff med lägre dagsbot.

Har någon avtjänat förvandlingsstraff för böter och förekomma därefter till förvandling andra böter, vilka ådömts innan förstnämnda straff till fullo verkställts, må för dessa böter ej åläggas högre förvandlingsstraff än som skolat återstå, därest gemensamt förvandlingsstraff på sätt i första stycket sägs beräknats för samtliga böter och därifrån avräknats det förut verkställda förvandlingsstraffet. Föreligger, då flera bötesstraff skola förvandlas, fall som nu sagts allenast beträffande något eller några av straffen, beräknas för sistnämnda böter och de övriga särskilda förvandlingsstraff, varefter straffen sammanläggas, med iakttagande dock att sammanlagda strafftiden ej må överstiga nittio dagar.

18 §.

Förekomma till verkställighet flera beslut, varigenom någon ålagts förvandlingsstraff för böter, skola straffen förenas eller sammanläggas sålunda, att strafftiden motsvarar den som skulle följt därest böterna på en gång förvandlats.

Har någon avtjänat förvandlingsstraff och förekommer därefter till verkställighet beslut om förvandling av böter, vilka ådömts innan förstnämnda straff till fullo verkställts, skall straffet nedsättas efter ty i 14 § andra stycket sägs, där det ej skett vid böternas förvandling.

Beslut som i denna paragraf avses meddelas av Konungens befallningshavande.

5) L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående villkorlig straffdom.

Härigenom förordnas, att 1, 2, 11, 12, 13, 14 och 18 §§ lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

1 §.

Dömes någon — — — i verkställighet.

Villkorlig dom — — — sistnämnda lag.

Finnes någon förskylla, jämte frihetsstraff i fråga varom villkorlig dom enligt denna paragraf må brukas, disciplinstraff efter strafflagen för krigsmakten, utgöre den omständigheten ej hinder mot beviljande av anstånd

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1, 2 och 12 §§ 1937:120.

med förstnämnda straff. Beviljas anstånd, skall disciplinstraffet ådömas särskilt.

2 §.

Villkorlig dom — — — ej meddelas.

Ålägges jämte förvandlingsstraff även frihetsstraff som i 1 § sägs, må anstånd enligt denna lag kunna lämnas med båda straffen men icke med ettdera allena.

11 §.

Begår den, som genom villkorlig dom undfått anstånd med straff, efter domens meddelande men före prövotidens slut brott som finnes förskylla straffarbete eller fängelse, skall anståndet förklaras förverkat; och skall därvid under förutsättningar som angivas i 4 kap. 3 § strafflagen bestämmas gemensamt straff för brotten.

Varder den, som erhållit anstånd med straffarbete på viss tid eller fängelse, övertygad att hava före domens meddelande förövat annat brott som finnes förskylla sådant straff, då skall, vid bestämmande jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen av gemensamt straff för brotten, ock förordnas huruvida anstånd enligt denna lag må äga rum.

12 §.

Där villkorligt dömd i annat fall än i 11 § avses övertygas om brott som förövats före prövotidens slut, må anståndet kunna förklaras förverkat.

13 §.

Åsidosätter den dömde, utan att därigenom göra sig skyldig till brott, något av vad enligt 5 § åligger honom, eller fullgör han ej honom åliggande, i 6 och 7 §§ omförmälda skyldigheter, må varning kunna meddelas honom eller ock anståndet kunna förklaras förverkat.

Beslut härom — — — enligt 16 §.

Varning må — — — under prövotiden.

14 §.

Förverkas ej anståndet, och kommer ej heller av orsak, som i 11 § andra stycket sägs, ny dom, vare straffet förfallet.

18 §.

Äro flera — — — skall fortfara.

Vad i andra punkten av första stycket är sagt skall äga motsvarande tillämpning, när anstånd beviljas i fall som i 11 § andra stycket sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939; dock skall äldre lag äga tillämpning i fall då straff bestämmes enligt de före nämnda dag gällande stadganden om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff.

---

6) L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning.

Härigenom förordnas, att 14 § lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig frigivning skall upphöra att gälla samt att 13 § samma lag skall erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Varder den frigivne under prøvotiden övertygad om brott som förövats efter straffverkställighetens början och dömes han därför till fängelse eller straffarbete, skall domstolen tillika förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad. Lag samma vare, där han under prøvotiden övertygas om brott som förövats innan straffet började verkställas samt i följd därav förhöjt straff ådömes jämlikt 4 kap. 3 § strafflagen.

Har den frigivne före prøvotidens utgång blivit för brottet häktad, gälle vad i första stycket sägs, ändå att han senare dömes.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939; dock skall äldre lag äga tillämpning i fall då straff bestämmes enligt de före nämnda dag gällande stadganden om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff.

---

7) L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 17 och 20—23 §§ lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 22 a §, av nedan angivna lydelse:

17 §.

Bryter den som utskrivits på prov mot de för honom gällande föreskrifter, äger nämnden besluta att han skall ånyo intagas i anstalt. Övertygas han under tillsynstiden om brott, gälle vad i 22 § är stadgat.

Föreligger fråga — — — i ärendet.

Varder den — — — må kvarhållas.

20 §.

Ådömes någon ungdomsfängelse sedan han dömts till annat straff men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att ungdomsfängelse skall träda i stället för det andra straffet eller vad därav återstår. Vad sålunda stadgats gäller ock där genom villkorlig dom beviljats anstånd med det föregående straffet.

Vad i strafflagen finnes stadgat angående avräkning av utståndet straff skall ej äga tillämpning då ungdomsfängelse ådömes.

21 §.

Varder den, som dömts till ungdomsfängelse, innan han utskrivits övertygad att hava begått annat brott, skall domstolen förordna att det ådömda straffet skall avse jämväl detta brott. Är brottet av grov beskaffenhet eller begånget efter straffverkställighetens början, må dock domstolen efter nämndens hörande förklara beslutet om ungdomsfängelse förfallet och med tillämpning av de i strafflagen för sammanträffande av brott givna regler utmäta annat straff för brotten. Där annat straff sålunda ådömes, må domstolen förordna att straffet skall anses till viss del verkställt genom att den dömde undergått ungdomsfängelse. Vid prövning härav skall domstolen taga hänsyn såväl till tiden för anstaltsvistelsen som till den dömdes uppförande under denna.

Vad i första stycket sägs skall ock gälla den som enligt 17 eller 22 § återtagits och som, innan han ånyo utskrivits, övertygas att hava begått annat brott.

22 §.

Varder den som är på prov utskriven övertygad att hava begått annat brott, må domstolen förordna att det ådömda ungdomsfängelsestraffet skall avse jämväl detta brott samt att den brottslige skall återintagas för att undergå fortsatt ungdomsfängelse; är brottet begånget före utskrivningen, må i stället förordnas allenast att ungdomsfängelsestraffet skall avse jämväl detta brott.

Innan domstolen meddelar förordnande jämlikt första stycket, skall nämndens yttrande inhämtas.

22 a §.

Övertygas den, som frigivits från ungdomsfängelse eller för vilken efter utskrivning på prov tillsynstiden gått till ända utan att beslut meddelats om återintagning, att hava före frigivningen eller utskrivningen begått annat brott, må domstolen förordna, att det verkställda ungdomsfängelsestraffet skall avse jämväl detta brott.

23 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till ungdomsfängelse och beslut varigenom han blivit dömd till annat

straff, skall ungdomsfängelse träda i stället för det andra straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början eller ock utgöres av böter eller förvandlingsstraff för böter. Beslut rörande verkställighet av det andra straffet må förty ej meddelas förrän frågan om ungdomsfängelse slutligen avgjorts. Om det andra straffet utgöres av straffarbete i fyra år eller däröver, skall dock domen å ungdomsfängelse anses förfallen och målet upptagas till ny handläggning för utmätande av annat straff i stället för ungdomsfängelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

---

8) L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 16—18 §§ lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 17 a §, av nedan angivna lydelse:

16 §.

Varder den, som dömts till tvångsuppfostran, innan han utskrivits övertygad att hava begått annat brott, skall domstolen förordna att den ådömda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott. Är brottet av grov beskaffenhet eller begånget efter intagandet i anstalten, må dock domstolen efter styrelsens hörande förklara beslutet om tvångsuppfostran förfallet och med tillämpning av de i strafflagen för sammanträffande av brott givna reglerna utmäta straff för brotten.

Vad i första stycket sägs skall ock gälla den som enligt 12 eller 17 § återtagits till anstalten och som, innan han ånyo utskrivits, övertygas att hava begått annat brott.

17 §.

Varder den som är på prov utskriven övertygad att hava begått annat brott, må domstolen förordna att den ådömda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott samt att den brottslige skall återtagas till anstalten; är brottet begånget före utskrivningen, må i stället förordnas allenast att den ådömda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott.

Innan domstolen meddelar förordnande jämlikt första stycket, skall styrelsens yttrande inhämtas.

17 a §.

Övertygas den som slutligt utskrivits från anstalten att före utskrivningen på prov eller, om sådan utskrivning ej föregått, före den slutliga utskrivningen hava begått annat brott, må domstolen förordna, att den verkställda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott.

18 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till tvångsuppfostran och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall tvångsuppfostran träda i stället för straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats före intagandet i anstalten eller ock utgöres av böter eller förvandlingsstraff för böter. Beslut rörande verkställighet av straffet må förty ej meddelas förrän frågan om tvångsuppfostran slutligen avgjorts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

---

9) L a g

angående ändrad lydelse av 15 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 15 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

15 §.

Varder den som är på prov utskriven övertygad att hava begått annat brott, må domstolen förordna att den ådömda förvaringen eller interneringen skall avse jämväl detta brott samt att den brottslige skall återintagas i säkerhetsanstalten; är brottet begånget före utskrivningen, må i stället förordnas allenast att den ådömda förvaringen eller interneringen skall avse jämväl detta brott.

Innan domstolen — — — två år.

17 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till förvaring eller internering och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall förvaringen eller interneringen träda i stället för straffet, såframt detta ålagts för brott begånget före förvaringens eller interneringens början eller ock utgöres av böter eller förvandlingsstraff för böter. Finnes, med hänsyn till beskaffenheten av det brott för vilket straff ådömts, ny

minsta tid för åtgärden påkallad, må den domstol som först avgjort det mål vari dömts till förvaring eller internering, på framställning av allmän åklagare och sedan den dömde beretts tillfälle att inkomma med yttrande, bestämma sådan tid.

---

10) L a g

angående ändrad lydelse av 2 och 16 §§ lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

Härigenom förordnas, att 2 och 16 §§ lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare skola erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Förordnande om någons intagande i vårdanstalt första gången må ej meddelas med mindre han

dels på grund av sin sinnesbeskaffenhet måste antagas vara endast i ringa mån mottaglig för den med straffet avsedda verkan;

dels med hänsyn till brottets beskaffenhet samt på grund av i målet förebragt utredning angående hans sinnesbeskaffenhet och föregående vandel är att anse såsom vådlig för annans säkerhet till person eller egendom; samt

dels dömes till straffarbete i minst två år eller ock till sådant straff på kortare tid eller fängelsestraff, där sålunda ådömt straff skall sammanläggas med annat frihetsstraff och det sammanlagda straffet uppgår till straffarbete i minst två år; eller, sedan han till fullo undergått honom för tidigare brott ådömt straffarbete, ånyo begått brott och därför dömes till straffarbete eller, där båda brotten äro sedlighetsbrott, till straffarbete eller fängelse.

16 §.

Då förvaring trätt i stället för straff, skall så anses, som hade straffverkställigheten avslutats den dag utskrivning från anstalten ägde rum.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939; dock skall äldre lag äga tillämpning i fall då straff bestämmes enligt de före nämnda dag gällande stadganden om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff.

---

11) L a g

angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 22 april 1927 (nr 108) om
internering av återfallsförbrytare.

Härigenom förordnas, att 20 § lagen den 22 april 1927 om internering av
återfallsförbrytare skall hava följande ändrade lydelse:

20 §.

Då internering trätt i stället för straff, skall så anses, som hade straffverk-
ställigheten avslutats den dag utskrivning från anstalten ägde rum.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939; dock skall äldre lag äga till-
lämpning i fall då straff bestämmes enligt de före nämnda dag gällande
stadganden om sammanträffande av brott och om förening eller förändring
av straff.

12) L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, dels att 39—43 §§ strafflagen för krigsmakten skola
upphöra att gälla, dels att 20, 33—38, 64, 71, 90, 131, 186 och 207 §§ nämnda
lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att till
samma lag skall fogas en ny paragraf, betecknad 202 a §, av nedan angivna
lydelse:

20 §.

Vad i 19 § stadgas äge ej tillämpning, om straffet ålagts såsom gemensamt
straff för brott som där avses och annat brott, ej heller om med straffet skall
förenas eller sammanläggas annat straff, som icke bör, efter vad i nämnda
§ är sagt, verkställas i militärhåkte.

33 §.

Är någon — — — sig skyldig.

Ej skall — — — år dömas.

I övrigt skall vad i allmän lag finnes stadgat om delaktighet i brott, om sam-
manträffande av brott, om förändring av straff, om återfall i brott och om
särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet, lända till

¹ Senaste lydelse, se beträffande 33 § 1921:289, beträffande 36 § 1937:126 och beträffande
1936:245.

efterrättelse vid tillämpning av denna lag, likväl med iakttagande av de ytterligare eller skiljaktiga stadganden, som däri förekomma; skolande vad i allmän lag finnes stadgat om tillgodoräkande av häktningstid äga motsvarande tillämpning i disciplinmål.

I fråga om skadestånd gälle ock allmän lag. Har krigsman, som under utövande av befäl å krigsmaktens fartyg är ansvarig för dess säkerhet, vid fartygets manövrering eller navigering begått förseelse, som i 130 § sägs, vare dock, där han ej finnes förskylla svårare straff för förseelsen än disciplinstraff, icke skyldig att gälda skada eller kostnad, som genom förseelsen tillskyndats kronan eller annan.

34 §.

Gemensamt straff för brott, som är belagt allenast med disciplinstraff, och brott, varå kan följa fängelse eller straffarbete på viss tid, må ej överstiga högsta straffet för sistnämnda brott.

Sammanträffar brott, varå bötesstraff kan följa, med brott, som är belagt med disciplinstraff, och finnas brotten ej förskylla gemensamt straff i svårare straffart, skola böter och disciplinstraff ådömas jämte varandra; dock må disciplinstraff ådömas såsom gemensamt straff, om särskilda skäl där- till föranleda.

Är brottslig handling belagd med straff dels efter 10 kap. 1, 2 eller 5 § allmänna strafflagen, dels efter 7 eller 12 kap. i denna lag, må nämnda lagrum i allmänna strafflagen icke tillämpas.

35 §.

Disciplinstraff såsom gemensamt straff för flera brott må icke överstiga det i 22 § för varje slag av arreststraff utsatta högsta mått.

36 §.

Förekomma till verkställighet på en gång flera beslut genom vilka någon blivit fälld till särskilda disciplinstraff, skola straffen med varandra sammanläggas till ett arreststraff av det slag straffen tillhöra eller, om de äro av olika slag, det svåraste något av dem tillhör. Därvid skall en dags arrest utan bevakning anses svara mot en halv dags vaktarrest, en dags vaktarrest mot en halv dags skärpt arrest och en dags skärpt arrest mot sträng arrest under två tredjedels dag; uppkommer brutet dagatal, vare det förfallet.

Sammanlagda strafftiden må ej överstiga trettio dagar om straffet är arrest utan bevakning eller vaktarrest, femton dagar om det är skärpt arrest och tio dagar om det är sträng arrest.

Vad här stadgats skall iakttagas jämväl där det ena straffet jämlikt 37 § övergått till fängelse eller straffarbete då det andra straffet skall verkställas.

37 §.

Förekomma på en gång till verkställighet dels beslut varigenom någon ålagts fängelse eller straffarbete på viss tid eller förvandlingsstraff för böter, dels ock beslut varigenom han fällts till disciplinstraff, skall disciplinstraffet övergå till fängelse. Därvid skall varje dags arrest utan bevakning anses svara mot en halv dags fängelse, varje dags vaktarrest mot en dags fängelse, varje dags skärpt arrest mot två dagars fängelse och varje dags sträng arrest mot tre dagars fängelse; uppkommer brutet dagatal, vare det förfallet.

38 §.

På vederbörande befälhavare ankomme att förordna om sammanläggning av disciplinstraff.

Är den straffskyldige tillika förfallen till annat frihetsstraff, eller förekomma eljest på en gång till verkställighet flera beslut genom vilka någon blivit fälld till särskilda frihetsstraff, göra befälhavaren om förhållandet anmälan hos Konungens befallningshavande eller, där överkrigsrätt är inrättad, hos överkrigsrätten, varefter i fråga om straffens förening eller sammanläggning förfares efter de i denna lag och allmänna strafflagen stadgade grunder. Vad nu sagts gälle ock där hos befälhavaren blott ett straffbeslut förekommer till verkställighet, såframt anledning föreligger därtill att straffet bör förenas eller sammanläggas med annat straff samt fråga ej är allenast om disciplinstraff.

64 §.

Göra upprorsmän våld å person, eller bryta eller förstöra de hus, eller plundra eller fördärva de annan egendom; straffes anstiftare eller anförare med straffarbete på livstid eller från och med tre till och med tio år och annan deltagare i upproret med straffarbete från och med ett till och med åtta år; varde ock för våld eller annan brottslig gärning, som vid uppror begås, gärningsmannen straffad efter ty i 4 kap. allmänna strafflagen skils.

71 §.

Var som muntligen inför samlat krigsfolk eller i skrift, den han bland krigsfolket utspritt eller utsprida låtit, uppmanat eller annorledes sökt förleda till ohörsamhet mot förmans eller överordnads befallningar i tjänsten eller sökt upphetsa till ovilja mot krigstjänsten, varde, där ej gärningen är att anse såsom uppmaning eller förledande till uppror, varom i 68 § förmäles, dömd till fängelse, eller, i lindrigare fall, till disciplinstraff. Voro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst två år dömas. Är den skyldige i följd av gärningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som därå följt, gälle vad i 4 kap. allmänna strafflagen och 34 § denna lag är sagt.

Lag samma — — — åsyftade verkan.

90 §.

Gör krigsman — — — disciplinstraff dömas.

Har krigsman, som förut undergått straff för brott, varom sägs i denna §, inom fem år efter straffets fullbordande ånyo gjort sig skyldig till sådant brott, och finnes han för det brott förskylla fängelse eller svårare straff, då må, ändå att sådant fall ej är för handen, som i 28 eller 29 § avses, den brottslige tillika, om han är officer eller underofficer, dömas till avsättning och, om han hör till manskapet, av vederbörande befälhavare skiljas från sin anställning vid krigsmakten, ifall han genom sitt förfarande prövas hava förspillt den aktning och tillit, som bör tillkomma hans befälsställning.

131 §.

Innefattar förbrytelse, som i 129 eller 130 § sägs, tillika annat uppsåtligt brott eller sådant vållande, varå straff efter denna eller allmän lag bör följa; gånge som i 4 kap. allmänna strafflagen och 34 § denna lag stadgas.

186 §.

Är någon på en gång angiven för förseelse, som i 185 § avses, och för brott, som tillhör krigsdomstols upptagande, skola de båda hänskjutas till domstolen.

202 a §.

Har befälhavaren genom angivelse eller eljest erhållit kunskap om att någon begått flera förseelser, skall bestraffning för förseelserna på en gång åläggas, där ej synnerliga skäl däremot äro.

207 §.

Disciplinstraff, som — — — genast verkställas.

Är den — — — eller uppehållas.

Hålles tilltalad häktad för brott, som hör till domstols upptagande, må disciplinstraff ej bringas till verkställighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939.

Genom lagen upphäves vad i lag eller särskild författning finnes däremot stridande. Förekommer hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas. Vad i allmän strafflag finnes stadgat om fortsatt giltighet efter den 31 december 1938 av äldre bestämmelser i allmänna strafflagen om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff skall äga motsvarande tillämpning beträffande de i strafflagen för krigsmakten tidigare därom meddelade särskilda föreskrifterna, därvid i fråga om 36 § skall iakttagas lagen den 9 april 1937 om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten. Beträffande brott som förövats före den 1 januari 1939 skall i fråga om disciplinstraff tillämpas vad i 39—42 §§ äldre lag stadgats.

---

13) L a g

angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 82 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

82 §.

Krigsdomstols utslag — — — Konungens befallningshavande.

Vad förut — — — vid häktet.

Med utmätning — — — befatta sig.

Har någon genom krigsrätts utslag blivit fälld till disciplinstraff, då må, utan hinder av anförda besvär, straffet genast befordras till verkställighet. Då disciplinstraff, som den dömda undergått, skall avräknas å annat straff, förfares enligt de i 36 och 37 §§ strafflagen för krigsmakten stadgade grunder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1939; dock skall äldre lag äga tillämpning i fall då straff bestämmes enligt de före nämnda dag gällande stadganden om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr Lindhagen i anledning av propositionen väckt motion, nr 303, i vilken hemställes, att riksdagen ville

1) efter vederbörande utskotts beprövande överväga i vad mån de i propositionen framlagda lagförslagen kunna anses vara brådskande och av framstegsvänlig natur;

2) under alla förhållanden i anledning av propositionen hemställa, att riksdagen liksom skedde i rättegångsreformen förelägges ett idéprogram jämväl för strafflagens reformering samt att därförinnan ändringar i strafflagen endast påkallas provisoriskt för brådskande tillfällen.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till de vid propositionen fogade protokollen.

Gällande rätt.

Den svenska straffrättens huvudsakliga bestämmelser om brottskonkurrens äro att finna i 4 kap. strafflagen. Där meddelas jämväl sådana föreskrifter om förening eller förändring av straff, som funnits erforderliga för vissa

konkurrensfall. Rörande bötesstraff ha i denna del givits föreskrifter i 2 kap. strafflagen; hithörande stadganden äro numera upptagna i 1937 års lag om verkställighet av bötesstraff. Strafflagens konkurrensbestämmelser bestå alltså väsentligen orubbade i det skick de erhöilo vid lagens tillkomst år 1864. De lagar utanför strafflagen, genom vilka införts särskilda former av straff (ungdomsfängelse) eller skyddsåtgärder som i teknisk mening icke utgöra straff (tvångsuppföstran, förvaring och internering), innehålla utförliga bestämmelser även om åtskilliga fall av konkurrens. Dessa regler innebära, främst av hänsyn till de ifrågavarande behandlingsformernas mer eller mindre obestämda varaktighet, åtskilliga principiella avvikelser från strafflagens konkurrensregler. Även i själva strafflagen finnas för särskilda arter av brott avvikande bestämmelser om konkurrens.

De talrika brott, för vilka straff är stadgat icke i allmänna strafflagen utan i särskilda författningar (specialstraffrätten), äro i princip underkastade strafflagens regler i fråga om konkurrens. Vissa sådana författningar innehålla emellertid avvikande bestämmelser. Strafflagen för krigsmakten, som lämnar en allmän hänvisning till allmänna strafflagens konkurrensregler, innehåller tillika en speciell reglering av konkurrensspörsmål rörande brott som beläggas med disciplinstraff.

Strafflagens konkurrensbestämmelser grunda sig på särskiljande av tre olika former av brottskonkurrens, nämligen idealkonkurrens, realkonkurrens och fortsatt förbrytelse. Den förstnämnda säges i lagen föreligga, då en handling innefattar flera brott (4 kap. 1 §). Realkonkurrens åter föreligger, då någon har förövat flera brottsliga handlingar och de ej till varandra stå i det sammanhang, att de innefatta fortsättning av en och samma förbrytelse, utan äro, var för sig, att hänföra till särskilda brott (2 §). Innebörden av att flera brottsliga handlingar utgöra fortsättning av ett och samma brott (3 §) anges ej närmare i lagtexten.

Rättsverkan vid idealkonkurrens är absorption: är straffet å ettdera brottet svårare än å annat, skall det svåraste straffet ådömas; är vardera brottet belagt med samma straff, varde det straff ådömt. I båda fallen skall brott för vilket särskilt straff ej ådömes betraktas såsom försvårande omständighet. Beträffande rättsverkan vid fortsatt förbrytelse stadgas endast att upprepnin-gen skall anses såsom försvårande omständighet vid bestämmande av straff för brottet.

Vid realkonkurrens inträder principiellt kumulation: ändå att brotten äro av samma slag, skall domstolen utsätta de särskilda straff som bort följa å varje brott. Ofta skall dock inträda 'förening eller förändring av straff', enligt föreskrifter i 4—8 §§, och domstolen har att meddela föreskrift även härom. Någon gång inträder absorption. Med straffarbete på livstid må sålunda ej förenas annat frihetsstraff eller böter. Vid kumulation av flera frihetsstraff på viss tid kan inträda reduktion, i det att summan ej må överstiga det svåraste av de straff som utmätts för brotten med mera än två år; med denna tid må även de i allmänhet gällande maximitiderna av tio år för straffarbete och två år för fängelse överskridas (2 kap. 3 och 4 §§).

Fängelse som sammanträffar med straffarbete skall övergå till denna straffart, och därvid skall på tiden för fängelsestraffet avdragas hälften. Flera straff av böter kumuleras obegränsat. Likaså kumuleras böter och frihetsstraff. Vid förvandling av flera bötesstraff skall förvandlingsstraffet bestämmas efter sammanräknade antalet dagsböter (lagen om verkställighet av bötesstraff, 14 §; förut strafflagen 2 kap. 12 §). Förvandlingsstraffets maximum är i sådant fall detsamma som då endast ett bötesstraff förvandlas. Om förvandlingsstraff sammanträffar med omedelbart ådömt frihetsstraff, behandlas det på samma sätt som omedelbart ådömt fängelse.

I 4 kap. strafflagen upptagas regler för två fall som strängt taget icke innebära sammanträffande av brott. Det ena av dessa avses i 1 § andra stycket, nämligen det fallet att en handling innefattar brott som i särskilda avseenden är belagt med olika straff, s. k. kombinativ strafflagskonkurrens. Även under 4 kap. 3 § torde hänföras vissa fall i vilka ej är fråga om sammanträffande av brott. Flera efter varandra följande brottsliga handlingar kunna nämligen anses 'utgöra fortsättning av ett och samma brott' men skola likväl bedömas såsom ett enda brott. Å ett dylikt, s. k. fortsatt brott i inskränkt mening, skall enligt rådande uppfattning 3 § tillämpas.

Lagens regler om sammanträffande av brott utgå i första hand från att den flerfaldiga brottsligheten blir föremål för dom i ett sammanhang. Emellertid stadgas ytterligare, i 9 §, att om någon, sedan han dömts till straff för ett brott, övertygas att förut ha förövat annat brott, straffet skall så bestämmas som om han på en gång varit lagförd för båda brotten. Å det totala straff som bestämmas i enlighet härmed skall avräknas vad den dömde redan kan ha utstått av det förut ådömda straffet. Domstolen har vid lagrummets tillämpning att beakta ej blott reglerna om förvandling och reduktion av straff för reellt konkurrerande brott utan även bestämmelserna om absorption vid idealkonkurrens och fortsatt brott. Skulle den senare domstolen ha varit okunnig om den tidigare domen, har enligt 13 § verkställighetsmyndighet att förordna om sådan förvandling eller reduktion av straff som skall inträda jämlikt reglerna om realkonkurrens, däremot icke att anordna tillämpning av 1 eller 3 §.

I 10 § givas bestämmelser om s. k. sammanträffande av straff. Därest någon efter det han dömts till straff men innan straffet till fullo verkställts ånyo förövar brott, skall det eller de särskilda straff som den dömde sålunda förskyllt förenas eller sammanläggas med det förut ådömda straffet eller den vid de nya brottens förövande icke verkställda återstoden därav, under iakttagande av vad eljest gäller vid realkonkurrens. Sålunda stadgad förvandling och reduktion av straff skall i första hand föreskrivas av den domstol som dömer till straff för de senare brotten. Men skulle detta icke ha iakttagits, skall verkställighetsmyndighet meddela motsvarande föreskrift.

Såsom inledningsvis anmärkts innehåller strafflagen speciella konkurrensregler beträffande vissa brott. Viktigast bland dessa äro de som förekomma i 20 kap. 8 och 9 §§, angående snatteri och stöld. Har någon å särskilda ställen eller tider förövat snatteri och går det tillgripnas sammanlagda värde ej över

stöldgränsen (trettio kronor), skall den i 4 kap. 3 § för fortsatt förbrytelse stadgade absorptionen vinna tillämpning även om snatterierna, eller vissa av dem, icke kunna anses utgöra 'fortsättning av ett och samma brott'. Avse snatterierna ett sammanlagt värde över trettio kronor, skall den brottslige straffas för stöld. Har någon å särskilda ställen eller tider begått stöld eller inbrott eller sådant brott och snatteri, skall han likaledes städse erhålla ett enhetligt straff, varvid lagen hänvisar till 4 kap. 3 §. I sådant fall är emellertid rättsverkan icke absorption, såsom eljest vid fortsatt brott. I stället stadgas att straffet må förhöjas till straffarbete i ett år utöver den för det svåraste fallet bestämda högsta strafftiden (s. k. asperation). — En annan specialregel om konkurrens möter i 25 kap. 18 §. Här föreskrives att därest ämbetsbrott enligt 16 eller 17 § — åsidosättande i allmänhet av ämbetsplikt, uppsåtligen eller av oaktsamhet — tillika innefattar annat brott enligt strafflagen, reglerna för realkonkurrens skola tillämpas

Förslagets tillkomst m. m.

År 1903 anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om utarbetande och föreläggande för riksdagen — efter verkställd undersökning om på vad sätt lagstadgandena om sammanträffande av brott och vad därmed ägde omedelbart sammanhang lämpligen borde ändras, i syfte att vinna större enkelhet och ökat tillfälle att avpassa straffet efter brottsligheten i det särskilda fallet — av förslag till de lagbestämmelser, vartill förhållandena kunde föranleda.

Nämnda riksdagsskrivelse tillkom i anledning av en inom andra kammaren av herr K. A. Staaff väckt motion, däri huvudsakligen anfördes följande:

Ehuru den svenska strafflagen i dess helhet vore i behov av en genomgripande revision, borde en eller annan del därav, vilken vore mera fristående, kunna utbrytas och underkastas en väl behövlig omarbetning. En sådan fristående del utgjorde de i 4 kap. strafflagen innehållna reglerna om sammanträffande av brott och om förening eller förändring av straff. Dessa regler stode ej i det samband med strafflagen i övrigt att lagens system behövde rubbas genom en revision av dem. Att åter själva dessa regler vore i behov av en ganska ingående omgestaltning mötte knappast invändning från sakkunnigt håll.

Mot det gällande systemet kunde viktiga anmärkningar göras. Det borde därvid ej förbigås, att lagen själv i fråga om tjuvnadsbrott gjorde ett undantag av ofantligt stor praktisk betydelse från sina egna regler om brottskonkurrens.

Mot bestraffningsregeln för idellt konkurrerande brott kunde med något principiellt berättigande riktas den anmärkningen att det kunde inträffa, att strafflatituden för det svåraste av brotten icke medgäve den straffhöjning, som borde äga rum med hänsyn till de andra brotten. Ty denna latitud kunde svårligen ha bestämts med uppmärksammande av alla förefintliga möjligheter att jämväl andra helt olikartade brott funnes begångna genom en och samma handling.

Vida svårare vore dock den anmärkning, vartill reglerna om reell konkurrens och fortsatt brott gäve anledning. Strafflagen hade sålunda ej definierat, vad som menades med fortsatt brott; det hade varit åt doktrinen överlämnat att fylla denna lucka men erfarenheten visade noggsamt, att den ej lyckats

härmed. Och det vore i själva verket ej möjligt att under en begreppsmässigt giltig formel inbegripa de olika former, varunder det fortsatta brottet kunde förekomma. Skillnaden mellan reell konkurrens och fortsatt brott vore och förbleve alltså ytterst svävande, vilket bekräftades av domstolarnas ej sällan mycket skiftande domslut i hithörande fall. Den praktiskt väsentligaste anmärkningen vore att i de fall då man trott sig finna en fast gränslinje mellan ifrågavarande två konkurrensformer, visade sig mycket ofta en obehörig skillnad i bedömandet av brottsliga gärningar, vilka till sin natur ingalunda borde föranleda en dylik skillnad. Så t. ex. hade man ansett att flera brottsliga handlingar, som riktats mot särskilda personer, skulle bedömas såsom reellt konkurrerande brott. Härav följde att, om i ett slagsmål två eller flera personer förenade sig mot en, skulle straffen för de slag, denne kunde giva sina motståndare, ovillkorligen sammanläggas, ehuru det vore naturligtast, att vad han låtit komma sig till last finge bedömas såsom ett helt och beläggas med ett totalitetsstraff.

Ett särskilt praktiskt skäl att förändra vår lags bestämmelser om brottskonkurrensens behandling funnes också däruti, att dessa bestämmelser, att döma efter mångfalden av anmärkningar för fel i ämbetet på grund av oriktig sammanläggning av straff, syntes vara mycket svårtillämpliga.

Den nyare straffrättsvetenskapen ville utplåna den konstlade skillnaden antingen mellan samtliga konkurrensformerna eller åtminstone mellan reell konkurrens och fortsatt brott. Den ville i alla händelser med ett totalitetsstraff belägga även den i olika yttringar manifesterade brottsligheten. Och detta totalitetsstraff ville den finna inom en latitud, vidgad utöver de särskilda förbrytelsernas latituder efter vissa i lagen bestämda grunder. Sålunda menade man — och helt visst med rätta — skulle uppnås en mycket större möjlighet att med erforderlig smidighet sätta straffet efter vad brottslingen verkligen förskyllt. Det vore rättvisare och naturligare att tukta den brottsliga viljan genom att sammanföra dess yttringar under ett gemensamt bedömande än genom att först belägga den ena yttringen med ett straffbelopp, så den andra med ett annat och därefter addera.

Om man frågade, huruvida sådana regler i praktiken ledde till en lindrigare eller en strängare straffutmätning, måste svaret bli, att straffet kunde bli lindrigare, men att det också kunde bli strängare än efter gällande regler. Det vore med andra ord icke vare sig en större mildhet eller en större stränghet, som vore ändamålet med och resultatet av en ändring i föreslagen riktning, utan det vore en större rättvisa för varje särskilt fall.

Under det straffrättsliga reformarbete, som ägt rum i Sverige under de senare årtiondena, ha jämväl framlagts förslag om nydaning av konkurrensbestämmelserna. I det av professorn J. C. W. Thyrén år 1916 avgivna förberedande utkast till strafflag, allmänna delen, upptogs utförliga bestämmelser om sammanträffande av brott och om sammanträffande av straff inbördes eller av straff och skyddsåtgärd. På grundval av utkastet avgav strafflagskommissionen år 1923 förslag till strafflag, allmänna delen, vilket i nämnda ämnen upptog bestämmelser, vilka i huvudsak överensstämde med vad i utkastet föreslagits. Rörande innebörden av dessa reformförslag må här allenast nämnas att de avsågo borttagande av skillnaden mellan olika konkurrensformer och införande av enhetsstraff.

Såsom ett led i den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 december 1932 igångsatta utredningen angående partiella reformer på strafflagstift-

ningens område uppdrog dåvarande chefen för justitiedepartementet den 20 mars 1936 åt professorn Ragnar Bergendal att verkställa utredning angående en reformering av gällande bestämmelser om sammanträffande av brott. Sedermera förordnades hovrättsassessorn Nils Regner att biträda Bergendal vid berörda utredning. Såsom resultat av utredningen avgåvo de sakkunniga den 14 augusti 1937 förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv (statens off. utredn. 1937: 24). Över förslaget infordrades yttranden från de allmänna hovrätterna och krigshovrätten — efter hörande, i den utsträckning det funnes lämpligt, av underlydande häradshövdingar, rådhusrätter och krigsrätter — ävensom från överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro och Västernorrlands län. Tillfälle att avgiva yttrande bereddes styrelserna för föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, föreningen Sveriges stadsfiskaler, Sveriges advokatsamfund samt svenska kriminalistföreningen.

Utlåtanden inkommo från nämnda myndigheter och sammanslutningar med undantag av styrelsen för svenska kriminalistföreningen. Av hovrätterna och krigshovrätten överlämnades yttranden från 29 häradshövdingar, 15 rådhusrätter samt 9 krigsrätter. Vissa länsstyrelser bifogade av dem infordrade yttranden från landsfogdar m. fl.

Sedan de framlagda lagförslagen därefter inom justitiedepartementet gjorts till föremål för överarbetning, remitterades de den 17 december 1937 till lagrådet, som avgav utlåtande den 3 mars 1938. Med anledning av erinringar, som framställdes av lagrådet eller särskilda ledamöter inom detta, vidtogos sedermera i förslagen vissa redaktionella jämkningar.

Lagförslagens huvudgrunder m. m.

Vid förslagens remitterande till lagrådet anförde *departementschefen*:

»Strafflagens allmänna regler om sammanträffande av brott kunna härledas från en äldre tids straffrättsteori, vilken haft stort inflytande på lagstiftningen i de flesta länder under förra århundradet. De enligt denna åskådning utformade lagarna kännetecknas av en mer eller mindre strängt genomförd skillnad i behandlingen av olika s. k. konkurrensformer. Har någon begått flera brott genom skilda handlingar, föreligger realkonkurrens, och huvudregeln är då den att straff ålägges för varje brott, varefter straffen sammanläggas. Om emellertid mellan de brottsliga handlingarna finnes ett visst samband, så att de kunna anses utgöra 'fortsättning av ett och samma brott', erhåller den brottslige, även om flera straffbud äro tillämpliga, endast ett straff och detta får ej överstiga straffmaximum i det strängaste straffbudet. Samma lindrigare rättsverkan inträder även för det fall att någon genom en enda handling begått flera brott, då idealkonkurrens säges föreligga. I länder där dessa eller liknande distinktioner tidigare varit gäl-

lande ha de numera flerstädes övergivits. Blott ett fåtal lagar, bland dem den svenska, ha bibehållit systemet i dess ursprungliga, schematiska gestaltning.

Olägenheterna av den gällande ordningen för behandling av brottskonkurrens ha blivit alltmera påtagliga efter hand som man i teori och praxis frigjort sig från uppfattningen om straffen såsom vedergällning för brottsliga handlingar. Särskilt i fråga om reglerna beträffande addition av särskilda straff vid realkonkurrens är det uppenbart, att de taga föga hänsyn till den brottsliges person, den mer eller mindre permanenta brottsliga vilja, som kommit till uttryck genom brotten, och överhuvud hans subjektiva beskaffenhet. Lagbestämmelserna föranleda vid flerfaldig brottslighet till att det totala straffet bestämmes efter formella grunder, med åsidosättande av hänsyn som enligt nutida uppfattning borde ställas i förgrunden. Att direkt stötande resultat likväl icke torde kunna påvisas i någon större utsträckning beror säkerligen därpå att domstolarna numera anse sig äga en viss frihet att avpassa de särskilda straffen med hänsyn till slutresultatet vid sammanläggningen. I själva verket sker härvid ett allsidigt bedömande av brottslighetens grad och art samt bestämmande av ett enhetsstraff som är lämpat därefter. Uppenbart torde dock vara att det icke är lämpligt att överlämna åt utvecklingen i rättspraxis att råda bot på de missförhållanden som föranledas av lagbestämmelserna. I vissa, ej alltför sällsynta fall äro med nuvarande lagbestämmelser orimliga resultat så gott som oundvikliga. Exempel därpå ha anförts av de sakkunniga bl. a. i fråga om förfalsknings- och bedrägeribrott, vilka ofta förekomma i serier omfattande ett mycket stort antal vart för sig obetydliga särskilda brott.

Mot reglerna om realkonkurrens kunna riktas anmärkningar även av annat slag än de nu berörda. Det må här ytterligare endast framhållas, att lagens regel om reduktion av straffen för de konkurrerande brotten, så att summan ej kommer att med mer än två år överstiga det svåraste av de straff som utmätts för något av dem, visserligen fyller sin uppgift att vid svåra brott förebygga de ogynnsamma verkningarna av kumulationsgrundsatsen. Men den kan också i många fall, då brottens antal är stort, omöjliggöra en tillräckligt allvarlig bestraffning. Den utredning de sakkunniga förebragt rörande verkningarna av reduktionsregeln i dess nuvarande utformning förstärker intrycket att den gällande ordningen föga svarar mot vår tids anspråk på strafflagstiftningen.

Av det förut sagda framgår att det svenska konkurrenssystemet utmärkes av en högst betydande olikhet i behandlingen av å ena sidan realkonkurrens och å den andra idealkonkurrens och fortsatt förbrytelse. Vid de båda senare konkurrenstyperna bestraffas brotten gemensamt inom straffskalan för det svåraste brottet. Brottsflerheten beaktas blott såsom en försvårande omständighet. Man torde kunna påstå att dessa föreskrifter i vanliga fall medgiva straffets bestämmande under beaktande av alla omständigheter som i de särskilda fallen kunna vara av betydelse. Det gäller dock icke alltid. Begränsningen till straffskalan för det enkla brottet kan sålunda utgöra hin-

der för en tillräckligt kraftig straffreaktion mot vanemässig eller yrkesmässig brottslighet, då denna tagit sig uttryck i en serie brottsliga handlingar som enligt gällande rätt äro att betrakta såsom fortsatt förbrytelse. Till den vane- och yrkesmässiga brottsligheten har föga hänsyn tagits vid fastställandet av straffsatserna i strafflagens speciella delar, och det är därför desto mera angeläget att den vinner beaktande i nu förevarande del av lagen.

Den anmärkta olikheten i fråga om rättsverkan, som föreligger mellan realkonkurrens och de övriga konkurrenstyperna, framstår i praktiken ofta såsom helt grundlös. Det är icke säkert att den som begått ett flertal brottsliga handlingar, vilka exempelvis på grund av ringa tidsavstånd sinsemellan eller därför att de haft ett och samma objekt äro att anse såsom fortsatt förbrytelse, bör erhålla lindrigare straff än den som begått liknande brott utan något sådant samband som konstituerar fortsatt förbrytelse. Tvärtom kan det ibland vara anledning att ingripa kraftigare mot den förre än mot den senare, om man ser till brottslingens viljebeskaffenhet och samhällsfarlighet. Vidare förekomma fall av idealkonkurrens som äro så likartade med fall av realkonkurrens, att någon grund icke kan påvisas för en sådan skillnad i det straffrättsliga bedömandet som lagen för närvarande påbjuder.

Till vad nu sagts om det nuvarande systemets brister kommer, att gränsdragningen mellan de skilda konkurrensformerna ingalunda är klar enligt de gällande bestämmelserna. Lagen innehåller sålunda ingenting om den närmare innebörden av att flera brottsliga handlingar utgöra fortsättning av ett och samma brott. På grundval av praxis och rättsvetenskapliga utredningar kunna väl vissa normer anses uppdragna, vilka gemenligen följas av domstolarna. Men osäkerheten är dock mycket stor på detta område. Vad angår gränsen mellan realkonkurrens och fortsatt förbrytelse synes denna osäkerhet under senare tid snarast ha ökats, detta i följd av att särskilt överrätterna visat benägenhet att i större utsträckning än tidigare tillämpa de mildare reglerna om fortsatt förbrytelse. Olägenheterna av en sådan bristande enhetlighet i rättstillämpningen äro påtagliga i betraktande av att rättsverkan i det särskilda fallet kan röna stor inverkan av vilken ståndpunkt som intages. Som en betydande olägenhet måste dessutom anses att domstolarna i hög grad betungas av dessa avgöranden. Överhuvud taget ställas domstolarna, i de synnerligen talrika fall då tillämpning av konkurrensreglerna förekommer, inför tolkningssvårigheter som mången gång vålla ett tidsödande och för rättsvården onödigt arbete.

Vad nu anförts gentemot gällande ordning för brottskonkurrensens behandling leder till den ståndpunkten att strafflagens konkurrensbestämmelser böra ersättas med enhetliga regler. Detta har också föreslagits av de sakkunniga. Förslagets grundtanke är, att ett *gemensamt straff* skall åläggas då flera av en och samme person begångna brott samtidigt förekomma till bedömande. Maximum för detta straff kommer att motsvara det högsta straff som enligt gällande regler kan uppnås i fall av realkonkurrens.»

Förslagets *huvudgrunder* innefattas i 1 och 2 §§ av 4 kap. strafflagen i dess föreslagna nya lydelse.

Principen om enhetsstraff är, beträffande straff i allmän straffart, uttalad i 1 §: om någon skall dömas för flera brott, skall ett gemensamt straff ådömas evad brotten begåtts genom samma handling eller genom skilda handlingar. I fråga om särskilda straff för ämbetsmän (avsättning från allmän befattning eller mistning därav på viss tid) gives en motsvarande föreskrift i 7 §. Genom dessa bestämmelser ersättas de nuvarande stadgandena i 4 kap. 1 § 1 mom., 2 § och 3 §.

Såsom undantag från regeln om gemensamt straff stadgas i 1 § att för brott som finnes förskylla böter må bötesstraffet ådömas jämte straff för övriga brott, om särskilda skäl därtill föranleda. Enligt bestämmelser, som föreslås skola intagas i 1931 års särskilda böteslag, skall sådant särskilt bötesstraff alltid ådömas i fråga om brott som finnes förskylla normerade böter eller böter som enligt särskilda författningar ådömas och ej må förvandlas. I övrigt skall enhetsstraff komma till användning även i fråga om förseelser som i och för sig skulle ha förskyllt endast böter.

Såsom allmän regel i fråga om enhetsstraffets utmätande skall enligt 2 § gälla att straffet bestämmas med tillämpning av de för brotten i lag stadgade straffsatserna. Härtill ansluta sig särskilda föreskrifter rörande straffets maximum och minimum.

Beträffande enhetsstraffets maximum föreslås att straffet i den svåraste tillämpliga straffarten må höjas intill vad som svarar mot de för brotten utsatta högsta straffen sammanlagda med varandra, därvid dock skola gälla vissa begränsningar.

I fråga om frihetsstraff på viss tid har sålunda föreslagits, att det svåraste av de högsta straffen ej må överskridas med mer än två år. Denna föreskrift, som ansetts påkallad för undvikande av alltför höga straff, motsvarar, på sätt förut angivits, i visst hänseende den nuvarande regeln om reduktion av straff för reellt konkurrerande brott. Liksom denna leder den föreslagna regeln till en högsta gräns av tolv år för straffarbete på viss tid och fyra år för fängelse.

Även beträffande bötesstraff såsom gemensamt straff har maximering funnits erforderlig. Regeln härom, som ej äger motsvarighet i gällande rätt, innehåller att enhetsstraffet ej må överstiga etthundraåttio dagsböter eller, i fråga om böter omedelbart i penningar, femhundra kronor. Dessa siffror ha bestämts under beaktande bland annat av önskemålet att möjliggöra en lämplig norm för förvandling av böter till fängelse.

Om minimum för gemensamt straff föreskrives i 2 § att straffet ej må understiga det svåraste av de för brotten utsatta lägsta straffen. Vid den jämförelse mellan olika straffarter som kräves vid tillämpning av stadgandet skola iakttagas bestämmelserna i 2 kap. 1 § strafflagen, enligt vilka straffarbete skall anses svårare än fängelse och sistnämnda straffart svårare än böter. Rörande förhållandet mellan dagsböter och böter omedelbart i penningar föreskrives att dagsböter skola ådömas, om sådant bötesstraff är stadgat för något av brotten.

Nu nämnda föreskrifter beträffande maximum och minimum för gemen-

samt straff kompletteras med vissa bestämmelser i 6 § om de normer efter vilka straff i en straffart skola jämföras med straff i annan straffart.

I gällande lag 4 kap. 9 och 10 §§ givas, som förut omnämnts, särskilda föreskrifter dels rörande bestraffningen av sammanträffande brott då de bliva föremål för olika lagföringar och dels om s. k. sammanträffande av straff. I förslaget upptagas i 4 kap. 3 § rörande dessa frågor stadganden, vilka i åtskilliga hänseenden skilja sig från de nuvarande. Föreskriften i nuvarande 9 § — att den som dömts för ett brott och därefter övertygas om annat brott, som han begått före domen, skall dömas såsom om han på en gång varit för brotten lagförd — har sålunda modifierats beträffande tillämplighetsområdet. Å ena sidan har regeln begränsats på det sätt att den icke gäller då båda eller ettdera av brotten endast förskyller bötesstraff. Å andra sidan föreslås att regeln skall avse även fall då det nyupptäckta brottet förövats efter den första domen men före börjad verkställighet av det därigenom ålagda straffet. Härigenom kommer det föreslagna stadgandet att ersätta ej blott nuvarande 9 § utan även viss del av 10 §. I fråga om brott, som förövats efter det verkställigheten av straff för annat brott börjat men innan densamma slutat, innehåller förslaget ej någon motsvarighet till gällande 10 §.

Om av någon anledning tillämpning av 3 § i förslaget ej kommit till stånd i samband med lagföringen för det nya eller nyupptäckta brottet, skall enligt 4 § rättelse ske på verkställighetsstadiet genom förening av straffen till gemensamt straff. Även i vissa andra fall skall i samband med verkställigheten inträda förändring av straff. Om straffarbets- och fängelsestraff på en gång förekomma till verkställighet skall sålunda fängelse övergå till straffarbete. Är någon dömd till straffarbete på livstid förfaller annat frihetsstraff samt böter som han tillika förskyllt. Beslut om förening av straff skall såsom innebärande straffmätning ankomma å domstol men eljest erforderliga förordnanden skola meddelas av länsstyrelse.

Enligt 4 kap. 7 § skola de föreslagna bestämmelserna om gemensamt straff i tillämpliga delar gälla där någon för flera brott i samma befattningsförsyftt avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid. I andra fall skall sådant straff ådömas särskilt.

De ändringar som föreslagits beträffande 4 kap. strafflagen ha befunnits böra föranleda omarbetning eller jämkning även av strafflagens övriga konkurrensregler ävensom av konkurrensbestämmelserna i ett flertal lagar utanför strafflagens område. Bland dessa må särskilt nämnas strafflagen för krigsmakten, vars speciella konkurrensregler underkastas en genomgripande revision. Konkurrensreglernas omarbetning har föranlett ändringsförslag beträffande 10 kap. 21 § rättegångsbalken.

Utöver sådana följdändringar ha föreslagits vissa andra ändringar i nuvarande stadganden om brottskonkurrens. Konkurrensreglerna i lagarna om ungdomsfängelse och om tvångsuppfostran ha sålunda omarbetats och bragts i närmare överensstämmelse med den senare antagna lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Rörande innebörden av nu omnämnda ändringsförslag får utskottet hän-

visa till de sakkunnigas betänkande och de vid propositionen fogade protokollen.

Den nya lagstiftningen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1939, dock göres undantag beträffande ändringarna i lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, vilken lag förutsättes icke komma att träda i tillämpning förrän efter sagda dag.

Inom *lagrådet* uttalade tre ledamöter att övervägande skäl syntes tala för att de remitterade förslagen icke för närvarande förelades riksdagen. Till stöd härför anfördes följande:

»När 1903 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhöll om undersökning på vad sätt lagstiftningen om sammanträffande av brott lämpligen borde ändras »i syfte att vinna större enkelhet och ökat tillfälle att avpassa straffet efter brottsligheten i det särskilda fallet», kvarstod 1864 års strafflag i sin allmänna del ännu i allt väsentligt orubbad. Förhållandena äro numera i mångt och mycket ändrade. För de svårare brottens bestraffning är ej längre rättskipningen hänvisad till de vanliga tidsbestämda frihetsstraffen allena. Beträffande stora grupper av lagöverträdare erbjudas andra former — tvångsuppfostran, ungdomsfängelse och internering —, den villkorliga domen har införts och vunnit en vidsträckt användning, och på straffverkställighetens område har den villkorliga frigivningen blivit en faktor av största betydelse. En sådan utveckling låter tydligen det svårlösta spørsmålet om en reformering av konkurrensbestämmelserna från vissa sidor framstå i en annan belysning än tillförne.

Det sätt, varpå strafflagen behandlar brottskonkurrensen, har länge varit föremål för stark kritik. På sina håll synes man vara benägen att betrakta bristfälligheten av det gällande systemet såsom nära nog axiomatisk, och i starka färger framställas ej sällan dess olägenheter. Fortfarande röra sig anmärkningarna väsentligen kring samma punkter, som för trettiofem år sedan framhöllos av riksdagen: lagbestämmelsernas alltför invecklade beskaffenhet och den stelhet hos bestraffningsreglerna, vilken i enskilda fall kan lägga hinder för en skälig avvägning av straffmättet. För dessa svårigheter vill det nu föreliggande förslaget råda bot genom att i samtliga konkurrens-situationer låta komma till användning ett enhetsstraff, vilket, om än icke obundet av lagstadgade gränser, dock inom dessa skulle tillstädja en friare prövning än som för närvarande kan äga rum.

Såvitt angår de egentliga konkurrensreglerna, knyter sig det huvudsakliga intresset till den nuvarande åtskillnaden mellan realkonkurrens och fortsatt brott. I denna gränsdragning, vilken länge ansågs böra skarpt genomföras, torde man städse ha funnit systemets svagaste punkt, den mest framträdande yttringen av en schematisering, som kan vara till hinder för att omständigheterna i det enskilda fallet vinna allsidigt och tillbörligt beaktande. Härvid är måhända ej annat att erinra — detta dock viktigt nog, när det gäller att klarlägga hur lagen verkar i den praktiska tillämpningen — än att en dylik uppfattning numera måste anses i alltför hög grad utgå från ett övervägande abstrakt bedömande. Lagens avfattning har här läm-

nat ringa ledning; uttrycket »att flera brottsliga handlingar utgöra fortsättning av ett och samma brott» är, såsom anmärktes av motionären vid 1903 års riksdag, »tydligen ej någon definition utan endast en omskrivning». Men i denna obestämthet hos lagbuden har legat möjligheten till att i rättspraxis kunnat alltmer göra sig gällande en friare tolkning än den som under ett tidigare skede var den vanliga. Obestriddt torde vara att på denna väg en av systemets mest överklagade verkningar — de stundom alltför stränga resultat, som följde av att brottsfallen i större utsträckning än nu behandlades såsom realkonkurrens och icke såsom fortsatt brott — blivit i betydande mån utjämnad. Huruvida i sådana fall, där fortfarande reglerna för realkonkurrens anses äga tillämpning, en övergång till enhetsstraff i överensstämmelse med förslaget skulle leda till mindre stränga resultat, kan naturligt nog icke med säkerhet bedömas, men det synes icke sannolikt, att just i dessa fall någon mer avsevärd förändring skulle komma att följa eller i allmänhet bör följa. För övrigt har den nyligen genomförda, tämligen omfattande revisionen av straffskalorna varit ägnad att minska riskerna för att kumulationsprincipen vid realkonkurrens skall framtvinga alltför höga straffmått. När uppmärksamheten särskilt riktas å denna sida av den gällande ordningen, bör ej heller lämnas obeaktat, att det område, där frihetsstraffens långvarighet i synnerhet ingav betänklighet, nämligen ungdomsbrottsligheten, är underkastat sina egna regler, likasom att beträffande de längre frihetsstraffen över huvud verkningarna regelmässigt kunna mildras genom villkorlig frigivning.

Under utredningen i ärendet har starkt framhållits, att om den nuvarande ordningen i några fall medför en större stränghet än önskligt är, så kan i åtskilliga andra fall ej undvikas att resultatet blir ett lindrigare bedömande av konkurrerande brott än som är skäligt och lämpligt. Huruvida i praktiken försports några större olägenheter i det senare hänseendet, kan här icke upptagas till närmare undersökning. Måhända har i viss mån så varit förhållandet i fråga om några slag av förmögenhetsbrott, särskilt de svårare formerna av bedrägeri. Beträffande dylika brott ha dock under fjolåret straffskalorna ombildats i skärpande riktning och därmed lämnats möjlighet att även i konkurrensfall låta strängare straff inträda än förut kunde ske. I liknande sammanhang har stundom talats även om »vaneförbrytare». Emot de mer utpräglade återfallsförbrytarna riktar sig emellertid en nyss antagen lagstiftning, vilken icke lär kunna sägas brista i stränghet, och ytterligare åtgärder torde åtminstone för närvarande knappast vara påkallade. Oavsett i övrigt vilket berättigande må tillkomma ett önskemål att möjliggöra strängare bestraffning i vissa konkurrensfall, måste det betvivlas, att införandet av enhetsstraff skall i stort sett visa sig ägnat att leda en utveckling åt det sålunda antydda hållet. Utmätandet av dylikt straff kommer med stor sannolikhet att ske efter väsentligen samma linjer som följas i fråga om övriga straff och alltså i enlighet med den genomgående tendensen i vår straffrättskipning som oftast hålla sig tämligen nära det lägsta medgivna straffmåttet.

Strafflagens nuvarande bestämmelser rörande förening eller förändring av straff i vissa konkurrenssituationer äro av ganska invecklad karaktär och önskvärdheten av en förenkling är påtaglig. Möjligen äga från denna synpunkt motsvarande bestämmelser i det remitterade förslaget ett visst om också icke alltför starkt betonat företräde. Deras nära samband med huvudreglerna rörande brottskonkurrensen utesluter emellertid, att de skulle kunna upptagas till behandling annorledes än gemensamt med dessa.

De erinringar, vilka här i korthet anknutits till det föreliggande förslaget, innebära icke, att de gällande lagreglerna i detta ämne uppfattas såsom i och för sig tillfredsställande, och i all synnerhet icke, att de anses vara av beskaffenhet att böra bibehållas i en efter hand moderniserad straffrätt. Utan gensägelse kunna emot den teoretiska konstruktion, på vilken de vila, riktas befogade anmärkningar, och de utgöra icke i sina huvudpunkter en lagstiftning, som alltigenom med klarhet och fullständighet utreder sitt ämne. Vad sålunda brister kan otvivelaktigt icke avhjälpas på annat sätt än genom övergång till en ny metod för brottskonkurrensens behandling. Även om detta skäl för en reform ingalunda underskattas, kan likväl denna lagstiftnings ersättande med en ny icke för närvarande betecknas såsom någon trängande åtgärd. I tillämpningen, vilken numera på de förut något osäkra punkterna icke torde sakna stadga, erbjuda de ofta klandrade bestämmelserna näppeligen så betydande svårigheter som stundom uppgivits. Den praxis, som under rättsutvecklingens gång kunnat grundas på dem, har — jämsides med att reformer på andra straffrättens områden fått utöva sina verkningar — varit ägnad att låta systemet i viss mån framstå mindre ofördelaktigt än som ibland skett i kritisk belysning.

Grundtanken i det förslag, som nu skulle sättas i den gällande lagstiftningens ställe, är helt visst tilltalande, i varje fall från teoretisk synpunkt. Likväl synes med förslagets genomförande icke i allo ernås vad som förväntats av en reform på detta område. I fråga om lättfattlighet och överskådlighet i den formella avfattningen torde den nya lagstiftningen knappast bliva den nuvarande synnerligt överlägsen. Om den förenkling, som härvidlag städse ansetts eftersträfvansvärd, icke kunnat i högre grad vinnas, lär dock orsaken till stor del ligga i själva ämnets ganska invecklade natur. Bidragande härtill har ock varit, att det visat sig icke möjligt eller lämpligt att, såsom stundom skett i främmande lagstiftning, avstå från vissa närmare regler till ledning för domstolens avgörande vid användningen av enhetsstraff. Vad detta straff angår, vill det synas som om dess fastställande enligt förslagets bestämmelser, så framt ej uppgiften löses alltför lättvindigt, knappast i verkligheten bör komma att ställa sig avsevärt enklare än tillämpningen av de nuvarande konkurrensreglerna. Att den föreslagna ordningen i och för sig skulle öva något större inflytande på straffrättskipningens resultat är, såsom redan antytts, icke att antaga. Från kriminalpolitisk synpunkt kan förslagets genomförande alltså icke betecknas såsom en reform av någon större räckvidd. För domstolsverksamheten är lagstiftningens ställning till de i praktiken talrikt förekommande konkurrensfallen uppenbarligen av stor betydelse, men be-

traktad från sådan utgångspunkt blir frågans lösning närmast en angelägenhet av juridiskt-teknisk natur.

Såsom de framlagda lagtexterna utvisa, kräver den här avsedda omgestaltningen av konkurrensreglerna synnerligen omfattande lagändringar. I fråga om det sätt, på vilket uppgiften blivit efter de valda förutsättningarna löst i lagtekniskt avseende, har vid den granskning, som nu kunnat äga rum, föga funnits att erinra. Härvid bör framhållas, att ämnets beskaffenhet och det starka sammanhanget mellan de olika leden i ett sådant system måste bjuda till varsamhet vid övervägande av ändringar på särskilda punkter. Både med hänsyn till beaktansvärda erinringar av allmänna innebörd, vilka under den förberedande utredningen framkommit emot förslaget, och för en grundligare undersökning av åtskilliga viktiga detaljspörsmål skulle dock ett något större rådrum med den slutliga behandlingen otvivelaktigt ha varit önskvärt.

Även av andra grunder än den sist antydda torde kunna ifrågasättas, huruvida, sedan detta lagstiftningsärende så länge fått vila, tidpunkten nu är den lämpliga för genomförande av förslaget. Under senaste tid har strafflagstiftningen undergått flera mycket ingripande ändringar. För att nu nämna endast de i detta sammanhang särskilt framträdande inom straffrättens allmänna del, må sålunda erinras, att från och med detta år tillämpas de nya lagarna om ungdomsfängelse och om tvångsuppfostran, att med ingången av nästa år begynner utförandet av bötesstraffets ombildning, och att i fråga om behandlingen av förminskat tillräkneliga brottslingar och av återfallsförbrytare ny lag redan är antagen, om ock tiden för dess ikraftträdande ännu icke blivit fastställd. En revision av strafflagens konkurrensbestämmelser medför nu, såsom här kommer till synes i en rad av lagförslag, åtskilliga ingalunda enbart formella ändringar i dessa viktiga, nyss färdiga delar av den reformerade strafflagstiftningen. Nära förestående läser ock vara ny lagstiftning om den villkorliga domen, vars användning därmed skulle komma att avsevärt utvidgas. Även denna fråga har sådant samband med konkurrensreglerna, att dessa sannolikt måste ändras sedan nämnda reform blivit antagen. Att dylika ofta återkommande rubbningar inom helt nyreglerade centrala delar av straffrätten lätt nog kunna medföra osäkerhet vid rättstillämpningen och att de måste starkt pröva domstolarnas förmåga att sammanhålla resultaten av ett sålunda bedrivet lagstiftningsarbete, läser icke kunna betvivlas. När straffrättens ombildning ansetts böra ske genom partiella reformer och förberedelserna till dessa utföras på skilda händer, kan det näppeligen vara utan våda för enhetens upprätthållande, om alltför många dylika frågor skola nära nog samtidigt bringas till lösning. Naturligt blir då att ställa i efterhand sådana rättssystemets delar, vilka mindre än andra hava en fristående karaktär. I det läge, vari den raskt fortskridande reformeringen av straffrätten nu befinner sig, läser från denna synpunkt med en omarbetning av konkurrensreglerna lämpligare kunna något anstå.»

I anledning av det nu återgivna yttrandet av tre av lagrådets ledamöter anförde föredragande *departementschefen* följande:

»En partiell strafflagsreform beträffande brottskonkurrensen måste med nödvändighet åtföljas av vissa ändringar i andra lagar än allmänna strafflagen. Av de förslag till lagändringar, vilka enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 december 1937 underställdes lagrådets granskning, stå emellertid icke alla i sådant direkt samband med strafflagsreformen. De ändringar som föreslagits beträffande de nya lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran samt förvaring och internering i säkerhetsanstalt innefatta sålunda en översyn av de för dessa lagar specifika konkurrensreglerna i syfte att åvägbringa inbördes överensstämmelse dem emellan. Det gäller här spörsmål som, bortsett från en detaljbestämmelse, äro formellt och reellt fristående från dem som behandlats i strafflagen. Då tre av lagrådets ledamöter, med hänsyn till befarade olägenheter i rättstillämpningen, uttalat betänkligheter mot att ändringar vidtagas i dessa nyss färdiga delar av den reformerade strafflagstiftningen, må först erinras att dessa betänkligheter på grund av vad nyss sagts icke med fog kunna åberopas till stöd för den meningen att reformen av allmänna strafflagens konkurrensregler bör anstå. Denna kan genomföras oberoende av ändringar i de nyss nämnda lagarna, om skäl anses föreligga mot genomförande av dessa senare ändringar. Ett sådant skäl skulle vara att de nyligen blivit antagna och att två av dem, nämligen lagarna om ungdomsfängelse och tvångsuppfostran, trätt i kraft så sent som den 1 januari 1938. Det synes dock vara av icke ringa vikt att konkurrensreglerna i dessa varandra närstående lagar givas en ensartad utformning. Den nu verkställda omarbetningen innebär i huvudsak att lagarna om ungdomsfängelse och tvångsuppfostran beträffande konkurrensbestämmelserna bragts i överensstämmelse med den senare antagna lagen om förvaring och internering. Det kan icke gärna vara annat än till gagn för rättsskipningen att denna översyn vidtages så snart som möjligt. Med den i föreliggande ändringsförslag förordade dagen för ikraftträdandet, den 1 januari 1939, lär för övrigt vinnas den beaktansvärda fördelen att de ändringar som beröra lagen om förvaring och internering kunna införas i lagen redan innan den träder i tillämpning.

Vad angår de föreslagna ändringarna i 1937 års lag om verkställighet av bötesstraff, vilken träder i kraft den 1 januari 1939, må anmärkas att dessa endast delvis äro en direkt följd av strafflagsändringen. Genom ändringarnas vidtagande i förevarande sammanhang vinnes samma fördel som nyss omnämndes beträffande lagen om förvaring och internering, nämligen att ändringarna kunna införas före lagens ikraftträdande.

Samma lagrådsledamöter ha beträffande lagstiftningen om villkorlig dom yttrat, att denna fråga hade sådant samband med konkurrensreglerna att dessa sannolikt måste ändras sedan en reviderad lagstiftning om villkorlig dom blivit antagen. En inom departementet företagen undersökning synes giva vid handen att dessa farhågor äro ogrundade. Det förhåller sig tvärtom så, att utformningen av lagstadgandena rörande villkorlig dom i vissa delar röner inverkan av de allmänna konkurrensreglerna. För det fortsatta arbetet med revisionen av lagstiftningen om villkorlig dom är det därför önskvärt att

frågan om brottskonkurrensens reformering redan nu avgöres. Samma synpunkt bör anläggas även beträffande andra reformer på straffrättens område, vilka äro under förberedelse. Sakkunnigutredning pågår för närvarande angående revision av lagstiftningen om villkorlig frigivning och om behandlingen av vissa arbetsskygga. Även dessa lagarbeten äro i vissa delar beroende av strafflagens konkurrensregler. Om revisionen av de senare uppskjutes, blir följden blott att ett ökat antal speciallagar måste underkastas omarbetning, då konkurrenslagstiftningen omsider reformeras. De synpunkter som inom lagrådet anförts till stöd för uppfattningen att de allmänna konkurrensreglernas revision lämpligen bör ställas i efterhand synas alltså icke bärande. I stället tala starka skäl för den motsatta ståndpunkten, att reformen bör genomföras utan ytterligare dröjsmål.

Med det sagda har icke förnekats att genomförandet av den ifrågavarande reformen ställer vissa krav på domstolarna vid övergången till den nya ordningen. Då emellertid straffrätten enligt den uppgjorda planen ombildas genom partiella reformer, äro dylika gång efter annan uppkommande svårigheter oundvikliga. Dessa olägenheter bliva givetvis särskilt framträdande vid en omläggning inom lagstiftningens centrala delar, som måste medföra rubbningar även på närliggande områden. Det är därför angeläget att sådana omläggningar ske med tillbörlig planmässighet. Vad i det föregående anförts torde visa att det ur berörda synpunkt icke bör möta betänkligheter att revisionen av konkurrensreglerna genomföres genom lagstiftning som träder i tillämpning den 1 januari 1939. Det har fastmera påvisats att ett uppskov med reformen skulle öka de speciella praktiska och lagtekniska svårigheter som under alla förhållanden äro förknippade med dess genomförande såsom en partiell straffrättsreform.

Det torde här icke behöva närmare utvecklas hurusom en grundlig revision av gällande konkurrensregler utgör ett nödvändigt led i straffrättens ombildning. Detta har också vitsordats av de ledamöter av lagrådet vilka funnit övertvägande skäl tala för anstånd med reformen. Samma ledamöter ha emellertid härtill knutit vissa reflexioner, vilka dels giva uttryck åt den uppfattningen, att strafflagens nuvarande föreskrifter i ämnet icke äro så bristfälliga att deras ersättande med nya kan betecknas som någon trängande åtgärd, samt dels innebära att den nya lagstiftningen icke skulle bliva den nuvarade synnerligt överlägsen i fråga om enkelhet, lättfattlighet och överskådlighet. Vad sålunda anförts rörande behovet av reformen står i motsättning till den uppfattning som gjorts gällande i det stora flertalet av de över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena. I åtskilliga av dessa har framhållits önskvärdheten av en snar revision av hithörande rättsregler. I anledning av den inställning till reformen som kommit till uttryck i de inom lagrådet gjorda uttalandena torde ytterligare några anmärkningar böra göras.

Det har av de tre lagrådsledamöterna gjorts gällande, att spørsmålet om en reformering av konkurrensbestämmelserna numera framstår i en annan belysning än tillförne, sedan lagstiftning genomförts beträffande tvångsuppföstran, ungdomsfängelse, internering samt villkorlig dom och villkorlig fri-

givning. Det är visserligen riktigt, att de tre förstnämnda ansvarspåföljdernas genomförande och utvidgning medför att tillämpning av de allmänna konkurrensreglerna merendels ej behöver ske då sådana ansvarspåföljder ådömas. Men de fall som härigenom avskiljas äro icke till antalet så betydande att icke konkurrensreglerna alltjämt bibehålla ett mycket vidsträckt tillämplighetsområde. För övrigt torde dessa moderna ansvarsformer vara ägnade att göra ålderdomligheten hos konkurrensreglerna än mera framträdande. Vad angår lagstiftningen om villkorlig dom och villkorlig frigivning torde denna ej ha medfört att konkurrensreglerna förlorat i betydelse.

Det har beträffande gällande konkurrenssystem vidare anförts, att utvecklingen i rättspraxis varit ägnad att låta systemet framstå mindre ofördelaktigt än som ibland skett i kritisk belysning. Att vissa av lagen oreglerade frågor blivit lösta genom ståndpunktstagande i rättstillämpningen är obestridligt. I fråga om den egentliga konkurrensen gör sig dock alltjämt en stor osäkerhet gällande. Härpå ha i sakkunnigbetänkandet anförts många exempel. Vad speciellt angår gränsdragningen mellan realkonkurrens och fortsatt brott kan visserligen spåras en utveckling enligt vilken brottsfallen numera i större utsträckning behandlas efter de lindrigare reglerna om fortsatt brott. Genom denna utveckling ha otillfredsställande resultat i form av alltför stränga straff i vissa fall kunnat undvikas, men å andra sidan har, såsom Svea hovrätt anført i sitt yttrande över sakkunnigförslaget, osäkerheten i rättspraxis härigenom snarare tilltagit.

Lagrådets flertal har uttalat tvivelsmål dels huruvida en övergång till enhetsstraff skulle komma att leda till genomsnittligt mindre stränga resultat i de fall där reglerna om realkonkurrens för närvarande äga tillämpning, och dels huruvida enhetsstraffet skulle i stort sett visa sig ägnat att leda utvecklingen i riktning mot strängare bestraffning i vissa konkurrensfall, där resultatet av gällande konkurrensregler blir ett lindrigare bedömande än som är skäligt och lämpligt. För min del kan jag icke finna det befogat att åberopa dessa synpunkter såsom skäl emot reformens genomförande. Ty, såsom anfördes redan i den av de tre lagrådsledamöterna omnämnda motionen vid 1903 års riksdag, det är icke i främsta rummet vare sig större mildhet eller större stränghet som är ändamålet med en lagändring beträffande brottskonkurrensen utan den större rättvisan för varje särskilt fall. Konkurrensreglerna skola bereda domaren möjlighet att utmäta ett rättvist straff. Medan gällande lag obestridligen i åtskilliga konkurrensfall utgör hinder mot att straffet anpassas efter omständigheterna, kan en sådan erinran icke med fog riktas mot förslagets regler. I detta sammanhang må även framhållas, att den nyligen genomförda revisionen av straffskalorna svårligen kan anses minska behovet av konkurrensreglernas reformering. Hur mycket straffsatserna för de olika brotten än vidgas, måste kumulationsprincipen vid realkonkurrens vara ägnad att i vissa fall medföra utmätande av obilligt höga straff eller användande av olämpliga straffarter.

Man torde icke göra sig skyldig till överdrift genom att påstå att tillämpningen av det föreslagna systemet med enhetsstraff måste i alla vanliga fall

ställa sig synnerligen enkel. Att mera invecklade spörsmål stundom måste uppkomma ligger i sakens natur. Det har icke gjorts gällande att ett annat system skulle innebära större möjligheter till förenkling av lagstadgandena än det valda, icke heller att man med enhetsstraffet såsom huvudregel lämpligen kunnat göra lagreglerna överskådligare och lättfattligare än som skett. En ytterligare förenkling skulle ha kunnat uppnås blott på fullständighetens bekostnad; man skulle då ha avstått från att meddela närmare föreskrifter annat än för normalfallen, medan de mindre vanliga fallen lämnades oreglerade. Det skulle emellertid icke stå i god överensstämmelse med i vårt land hävdvunna lagstiftningsprinciper att i den utsträckning som skett i vissa utländska lagar överlämna lösningen av dessa spörsmål åt rättstillämpningen.»

I *motionen* anföres följande:

»I propositionen nr 191 har framlagts åtskilliga förslag i strafflagstiftningen m. m. Det gäller här ändrad lydelse i vissa delar av 13 olika lagar. Även i andra propositioner har i år liksom även tidigare framlagts förslag till ny lag i detaljer av straffrätten.

Strafflagen är en gammal lag tillkommen 1864. Det är tydligt att den nu skall helt omvandlas genom partiella lagstiftningar i smått utan att riksdagen bringas i tillfälle att för sig få framlagd någon idériktning för vad tiden kan i de stora huvudsakerna kräva för en omläggning av en så fundamental rättsordning som strafflagen avser att organisera.

I rättegångsreformen förelades riksdagen ett idéprogram, och på grundvalen av vad riksdagen därom beslöt är nu igångsatt utarbetandet av en ny rättegångsordning. Man skulle då kunna begära, att riksdagen fick andrum till dess detta förslag i sin helhet framlades. Men årligen föregripes detta slutliga avgörande genom detaljförslag från regeringens sida, varigenom riksdagen bindes på förhand vid stadganden utan att kunna se sammanhanget med det hela. På detta sätt kan visserligen riksdagen lockas att i blinda promulgera smådelar av en kommande författning och därigenom nödgas framdeles godtaga såsom en konsekvens större avdelningar, som kanske i åtskilligt fått en annan formulering, om riksdagen bibehållit sina möjligheter till en förutsättningslös överblick över avsnittet, utformat i sin fullständighet.

När det nu gäller strafflagsreformen så undanhålles riksdagen till och med ett idéprogram och kan således så mycket lättare givetvis oavsiktligt inlockas i fällor genom förtida beslut om detaljer här och där utan vägledning av de stora sammanhangen.

Samtidigt pågå utredningar fortfarande genom 'sakkunnige'. Man har att vänta förslag om den ena detaljen efter den andra, utplockade strövis ur det stora sammanhanget.

Sålunda har också uppdragits åt en professor att utreda frågan att belägga försök till brott i vidgad omfattning med straff. Detta var en av professor Thyréns huvudpunkter i hans idéprogram för en straffrättsreform. Denna idé med ökande av svenska folkets kriminalitet, domstolarnas

betungande med mera arbete och ökande av statens utgifter föranledde opposition från flera håll. Själv gick jag också i härnad därför på olika vägar. Om regeringen framlägger ett sådant enligt mångas mening onödigt och i och för sig förkastligt förslag, komma vi många att gå mot detsamma.»

Beträffande de i motionen berörda spörsmål får utskottet hänvisa till en inom utskottets kansli upprättad promemoria rörande de senaste årens reformarbete på straffrättens område, vilken promemoria såsom bilaga fogats till detta utlåtande.

Utskottet.

Såsom ett nytt led i straffrättens ombildning genom partiella reformer har genom förevarande proposition framlagts förslag till en genomgripande revision av bestämmelserna om sammanträffande av brott. Av utredningen framgår att strafflagens nuvarande stadganden i detta ämne, vilka i huvudsak bestått oförändrade sedan lagens tillkomst 1864 och vila på grunder som numera måste anses föråldrade, i åtskilliga avseenden äro behäftade med allvarliga brister. En omarbetning av hithörande rättsregler har därför sedan länge framstått såsom ett önskemål och utskottet har lika med departementschefen funnit övervägande skäl tala för att reformen bör genomföras utan ytterligare dröjsmål.

De principer på vilka förslaget vilar har utskottet funnit riktiga, och har utskottet beträffande den närmare utformningen av förslaget ej funnit anledning till erinran.

Med vad ovan anförts torde jämväl ha besvarats det i motionen under 1) gjorda yrkandet.

Vad angår motionärens yrkande under 2) torde av den genom utskottets försorg utarbetade promemorian framgå, att även om något allmänt program för strafflagsreformen icke i proposition förelagts riksdagen, såsom skedde i fråga om rättegångsreformen, behovet av principiella riktlinjer för strafflagens reformering ingalunda av statsmakterna förbisetts. Professor Thyréns under åren 1910—1914 i trenne delar på offentligt uppdrag utgivna arbete om principerna för en strafflagsreform har i många hänseenden verkat vägledande under det sista kvartsseklets reformverksamhet på området. Vad särskilt angår de senaste åren, då takten i det partiella reformarbetet avsevärt ökats, framgår vidare av promemorian, att vederbörande chefer för justitiedepartementet i offentliggjorda statsrådsanföranden klarlagt riktlinjerna för arbetet. Utskottet har icke av motionärens motivering blivit övertygat, att några väsentliga fördelar härutöver skulle stå att vinna därigenom att ett idéprogram för strafflagsreformen i dess helhet förelades riksdagen för yttrande. Tvärtom är det att befara att ett fixerande genom riksdagsbeslut av ett detaljerat reformprogram för ett arbete, som enligt sakens natur måste sträcka sig över en avsevärd tidrymd, och på ett område, där genom kriminologiens utveckling skarpa meningsbrytningar äga rum, skulle vara förenat med ej ringa olägenheter. Ett uppskov med reformarbetet på straffrättens område i avbidan på att ett dylikt allmänt program

honne utarbetas och bliva av riksdagen godkänt skulle säkerligen verka hämmande på genomförandet av nödiga och nyttiga partiella reformer. Det partiella reformarbetet ger också riksdagen vida bättre tillfälle att noggrant pröva de framlagda förslagens detaljer än som är möjligt beträffande ett mycket omfattande allmänt reformförslag.

Av det anförda framgår att utskottet i likhet med motionären finner det vara av vikt att under det partiella reformarbetets fortskridande överblicken över arbetets olika avsnitt bevaras och sammanhanget mellan de skilda ämneskomplex, varå arbetet successivt inriktas, blir i erforderlig grad uppmärksammat. Denna uppfattning torde jämväl ligga till grund för dåvarande departementschefens åtgärd att enligt den 18 juli 1935 erhållet bemyndigande tillkalla särskilda sakkunniga att, under samverkan med andra inom departementet pågående utredningar i hithörande frågor, biträda vid utredning rörande de allmänna principerna för en omläggning av straffsystemet och samhällets skyddsåtgärder i övrigt mot brottsligheten. Utskottet förutsätter att, sedan denna utredning slutförts, resultatet kommer att delgivas riksdagen, när Kungl. Maj:t finner att något blivande partiellt reformförslag därigenom skulle vinna bättre belysning. Riksdagen erhåller då tillfälle att, utan att behöva binda sig i fråga om det fortsatta reformarbetets detaljer, göra de erinringar mot reformprogrammet på det sålunda begränsade området, vartill riksdagen kan finna anledning. Utskottet anser emellertid icke att sådana planerade partiella reformer som exempelvis beträffande villkorlig dom, villkorlig frigivning, lösdrivarlagstiftningen m. m. böra fördröjas i avbidan på slutförandet av nämnda principutredning. Frågan om en reform av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser m. m. får utskottet tillfälle att beröra i annat sammanhang.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas, samt

B) att motionen nr I: 303, i den mån den ej kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 maj 1938.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Wagnsson, Ewerlöf, Karl A. Karlsson, Emil Andersson, Verner Andersson, Karl Johan Olsson* och *Roos*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist, Lindqvist, Lindmark*, Olsson* i Mellerud och *Werner* i Höjen, fru *Gustafson* samt herrar *Gezelius* och *Landgren*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

*Bilaga.***P. M.**

Till grund för de senaste årens reformarbete på straffrättens område ligga i huvudsak tre initiativ från Kungl. Maj:ts sida.

I.**Programmet av den 16 december 1932.****Speciella strafflagsreformer.**

I konselj den 16 december 1932 anförde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, följande.

»En fullständig strafflagsreform, vilken sedan någon tid ansetts nödig i vårt liksom i talrika andra länder, är under förberedande genom de utredningsarbeten, som anförtrotts professorn J. C. W. Thyrén, tidigast genom Kungl. Maj:ts beslut d. 19 febr. 1909. Efter att hava i ett under åren 1910—1914 utgivet arbete framlagt principerna för en strafflagsreform, har prof. Thyrén år 1916 offentliggjort ett förberedande utkast till strafflag, allmänna delen. På grundvalen härav har en d. 10 mars 1916 tillsatt strafflagskommission d. 20 febr. 1923 avgivit av motiv åtföljda förslag till strafflag, allmänna delen, samt till lag angående villkorlig frigivning. Såsom förarbeten till en ny strafflags speciella del har prof. Thyrén, med början år 1917, avgivit förberedande utkast till särskilda kapitel i en sådan lag, av vilka det tionde publicerades i slutet av nästlidet år, liksom de föregående åtföljt av utförliga motiv m. m.; en ny del är att vänta inom den närmaste tiden,¹ och ytterligare några brottsgrupper återstå att behandla.

Det har funnits angeläget att icke, i avvidan å en genomgripande strafflagsreform, avstå från att genomföra sådana partiella nydaningar, som lämpligen kunnat utbrytas till fristående behandling. Sålunda hava kommit till stånd av särskilda sakkunniga, däribland prof. Thyrén, förberedda lagstiftningsåtgärder angående dödsstraffets avskaffande (1921), angående nedläggning i straffen för barnamord och fosterfördrivning (samma år), angående preskription i brottmål (1926) samt angående förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och internering av återfallsförbrytare (1927). Vidare har en djupgående förändring av bötesstraffet åstadkommits genom 1931 års lagstiftning angående dagsbotssystemet. I vissa av dessa fall hava nya eller ändrade bestämmelser införts i 1864 års strafflag, i andra fall hava särskilda lagar antagits.

¹ Utkom under 1933.

Enligt min mening är det angeläget att, jämsides med fullföljandet av arbetet på en helt ny strafflag, fortskrida på de partiella reformernas väg. Sålunda är den gällande rätten uppenbarligen i vissa punkter så otillfredsställande, att en förändring därav icke bör uppskjutas längre än nödigt. Vidare synes det vara av vikt att rörande vissa frågor, som äro föremål för mera djupgående meningsskiljaktigheter, ett avgörande må kunna träffas redan innan den större reformen står inför sitt genomförande, enär eljest strider rörande jämförelsevis mindre betydande spörsmål skulle kunna lägga hinder i vägen för hela reformarbetets lyckliga utgång. Risken härför bestyrkes till fullo av de erfarenheter, som på senare tid gjorts i vissa främmande länder, i vilka större straffrättsliga reformarbeten förelegat till avgörande.

Bland spörsmål, som snarast möjligt torde böra upptagas till behandling, vill jag, efter samråd med prof. Thyrén, framhålla följande.

Utpressning, i synnerhet medelst hot att angiva eller eljest yppa brottslig eller på annat sätt förklenlig gärning, som begåtts av den mot vilken utpressningen riktas, är i svensk rätt i allmänhet icke belagd med straff. Tillämpningen av vissa straffbestämmelser angående rån, tjuvnad eller rättsstridigt tvång kan visserligen ifrågakomma i några fall av utpressning, men dessa omfatta icke den typiska formen av denna förmögenhetskränkning. Vår rätt företer i denna del en lucka, som är ganska enastående vid jämförelse med främmande rättssystem. Anledningen härtill kan åtminstone delvis sökas i en äldre tids föga komplicerade samhällsförhållanden. Härutinnan är dock läget numera ett annat. Utpressning förekommer med en icke obetydlig frekvens, i synnerhet i de större städerna, och är ofta uttryck för en synnerlig råhet, som verkar i högsta grad upprörande, då något fall kommer till allmänhetens kännedom. Tvivel synes därför ej kunna råda att utpressning bör kriminaliseras såsom ett svårt förmögenhetsbrott.

För uppnående av nödig effektivitet hos straffbestämmelserna beträffande utpressning är det av vikt, att dessa icke begränsas till att omfatta endast fullbordad utpressning utan jämväl utsträckas till *försök*. Även i vissa andra fall kräves för ett effektivt skydd mot samhällsfarliga individer, att rättskränkningar kunna bestraffas redan på försöksstadiet i större utsträckning än som av den gällande rätten medges. Enligt denna är nämligen försök till brott belagt med straff endast i ett mindre antal särskilt angivna fall. Klart är, att en allmännare kriminalisering av försökshandlingarna bör ifrågasättas allenast i samband med en mera omfattande strafflagsrevision. Emellertid torde i ytterligare vissa speciella fall försök till brott kunna redan nu göras till föremål för separat lagstiftning. Sålunda kräves uppenbarligen straff för försök till bedrägeri. Vidare bör övervägas bestraffning av försök till vissa svårare former av tjuvnad och misshandel, därunder inbegripet jämväl dråp. I detta sammanhang bör erinras därom, att ett omfattande förslag till ändringar av lagstiftningen beträffande bestraffning av försök till brott under år 1928 granskades av lagrådet och därefter blev föremål för omarbetning inom justitiedepartementet. I förevarande punkt finnes alltså redan ett värdefullt material att tillgå.

I fråga om straff för *förskingring av gods som sålts på avbetalning* har jag redan igångsatt särskild utredning.

En brottsgrupp, beträffande vilken tillämpningen av de gällande strafflagsbestämmelserna möter stora svårigheter och är föremål för starka meningsskiljaktigheter, är *fosterfördrivning*. Trots den osäkerhet, som består angående förekomsten av hithörande lagöverträdelser, kan det med stor sannolikhet antagas, att deras antal befinner sig i en stark ökning, vilken icke ens något så när återspeglas i siffrorna över fällande straffdomar. Det är icke för mycket sagt, att lagens bud i denna del mångenstädes väsentligen existerar blott på papperet. Detta förhållande, vars orsaker lära vara att finna både i ekonomiska omständigheter och i förändrade etiska uppfattningar hos vidsträckta folklager, är i sig självt otillfredsställande. Det ganska överksamma straffhotet medför även praktiska vådor, genom att giva handtag åt utpressning och genom att föranleda betänkliga risker till liv och hälsa för de havande kvinnor som drivas att överträda lagen. Vid behandlingen av detta spörsmål, som senast år 1931 var föremål för riksdagens prövning, bör beaktas resultatet av en utredning angående förekomsten av aborter, vilken d. 31 dec. 1930 igångsattes av medicinalstyrelsen.

I samband härmed bör även undersökas behovet av en ändring av vissa bestämmelser angående *sedlighetsbrott*, med tanke på inskränkning av de straffbara gärningarnas område. Vissa hithörande straffbud sakna stöd i den allmänna rättsuppfattningen. De komma också endast sällan till användning, men själva deras tillvaro är ägnad att öka förekomsten av utpressning. I andra fall synas väsentliga straffmildringar böra komma under övervägande.

Så snart tillräcklig erfarenhet vunnits angående den praktiska tillämpningen av 1931 års lagstiftning angående *bötesstraffet* med dess genomgripande nyheter, torde denna böra överses, därvid sådana luckor eller ojämnheter, som antagligen icke helt kunnat undvikas, böra avhjälpas.

Slutligen bör med anledning av upprepade framställningar från riksdagen om utredning rörande en revision av *den militära straffrätten* undersökas, huruvida icke erforderliga specialbestämmelser rörande militära förbrytelser må kunna inarbetas i den allmänna strafflagen och i samband därmed strafflagen för krigsmakten upphävas.

Det nu angivna, ganska omfattande programmet för partiella straffrättsliga reformer lär endast efter hand kunna förverkligas. De nödiga utredningsarbetena böra utföras inom justitiedepartementet, därvid medverkan av sakkunskap från olika områden, bl. a. det medicinska, torde bliva nödig. Till en början lär emellertid endast en person med rättsvetenskaplig sakkunskap böra anlitas.»

Med stöd av erhållet bemyndigande tillkallade departementschefen samma dag professor Ragnar Bergendal att inom departementet biträda med verkställande av utredning angående partiella reformer på strafflagstiftningens område.

A. Genomförda reformer.

De utredningar, som igångsatts på grundval av eller i anslutning till programmet av den 16 december 1932, hava i följande hänseenden lett till av riksdagen godkända reformer:

1. *Utpressning.*

Genom prop. nr 15 till 1934 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till bl. a. lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen, inom departementet utarbetat av numera hovrättsrådet M. Heüman, varigenom avsågs att fylla den lucka i vårt rättssystem, som frånvaron av särskilda straffbestämmelser i fråga om utpressning utgjort.

Sedan första lagutskottet i sitt utlåtande nr 68 tillstyrkt propositionen, blev densamma av riksdagen bifallen.

Lagar i ämnet utfärdades den 15 juni 1934 och trädde i kraft den 1 juli samma år (S. F. S. nr 304 och 305).

2. *Förskingring av avbetalningsgods.*

Avbetalningssystemets starka utveckling under senare år har bl. a. medfört den olägenheten, att personer med svag ekonomi i allt flera fall lockats att på avbetalning och mot äganderättsförbehåll tillhandla sig obehövliga eller i varje fall icke absolut erforderliga varor. Om köparen sedan — såsom ofta inträffat — under trycket av starkt penningbehov försäljer det inköpta men icke slutbetalda godset och därefter ej förmår fullgöra resterande likvid, har säljaren, eftersom en avyttring under dylika omständigheter merendels är att betrakta som förskingring, i hot om polisanmälan och åtal ett effektivt medel att tvinga köparen att dock på ett eller annat sätt fullgöra de ej sällan mycket betungande kontraktsvillkoren. I och med att förskingringsbrottet utan inskränkning kom att lyda under allmänt åtal, blev säljarens ställning särskilt stark, ity att undersökning och eventuell ansvarstalan utfördes av allmän åklagare, utan kostnad för säljaren och utan risk för denne att bliva föremål för rekonventionstalan. Att polis- och åklagarmyndigheterna på dylikt sätt kunde användas för kostnadsfri inkassering av enskildas fordringar, ej sällan uppkomna genom förkastliga affärsmetoder, ansågs föga tillfredsställande.

För att råda bot för nu nämnda missförhållande föreslogs i kungl. propositionen nr 98 till 1934 års riksdag vissa ändringar i 22 kap. strafflagen av innebörd att förskingring av avbetalningsgods undantogs från allmänt åtal och endast kunde åtalas av målsägande.

Första lagutskottet förklarade i utlåtande nr 49 sig icke kunna förorda en dylik inskränkning i den allmänna åtalsrätten.

Kungl. Maj:ts förslag blev emellertid av riksdagen antaget.

Lag i ämnet utfärdades den 11 maj 1934 och trädde i kraft den 1 juli samma år. (S. F. S. nr 163.)

3. Sterilisering av sinnessjuka, sinnesslöa m. fl.

Den 8 mars 1933 uppdrog chefen för justitiedepartementet åt prof. Bergendal att med biträde av numera hovrättsrådet M. Heuman verkställa utredning angående ifrågasatt steriliseringslagstiftning samt att inkomma med förslag till lagstiftning i ärendet. Till fullgörande av detta uppdrag avlämnade Bergendal den 22 juli 1933 betänkande med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller av annan rubbning av själsverksamheten lidande personer (S. o. u. 1933: 22).

Förslaget, som alltså icke berörde frågan om sterilisering av s. k. rättskapabla personer, överarbetades inom departementet och förelades därefter genom proposition nr 103 1934 års riksdag.

Andra lagutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 26 den framlagda propositionen och hemställde samtidigt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning 1) under vilka förhållanden frivillig sterilisering av rättskapabla personer må kunna företagas samt 2) huruvida och under vilka förhållanden sedlighetsförbrytare må kunna underkastas sådant ingrepp, som är ägnat att motverka eller upphäva deras sjukliga anlag, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningarna kunde giva anledning (se nedan under 15 och 16). Utskottets förslag blev av riksdagen bifallet.

Den sålunda antagna lagen om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra, som lida av rubbad själsverksamhet, utfärdades den 18 maj 1934 och trädde i kraft den 1 januari 1935. (S. F. S. nr 171).

4. Avskaffande av ställande på framtiden.

Genom proposition nr 5 till 1934 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag bl. a. om upphävande av 17 kap. 32 § 1 punkten rättegångsbalken, enligt vilken bestämmelse domstol under vissa omständigheter i stället för att fria eller fälla en tilltalad kunde »lämna saken till framtiden, då den kan uppenbar vara».

Första lagutskottet tillstyrkte propositionen i sitt utlåtande nr 3.

Riksdagen godkände utskottets hemställan.

Lag i ämnet utfärdades den 16 februari 1934 och trädde till huvudsaklig del i kraft samma dag (S. F. S. nr 16).

5. Avskaffande av vissa straffpåföljder.

Den 15 juni 1935 uppdrog chefen för justitiedepartementet åt prof. Bergendal att utreda frågan om borttagande ur strafflagen av påföljd enligt 2 kap. 19 § samt påföljden ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Sedan hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld förordnats att jämte Bergendal biträda vid utredningen, avlämnade Bergendal och Munck af Rosenschöld den 21 november 1935 en promemoria i ämnet (S. o. u. 1935: 60).

De i promemorian innefattade förslagen om avskaffande av förevarande båda påföljder m. m. förelades efter överarbetning 1936 års riksdag genom proposition nr 190.

Denna tillstyrktes av första lagutskottet i dess utlåtande nr 38 och blev därefter av riksdagen bifallen.

Lagar i ämnet utfärdades den 5 juni 1936 och trädde i kraft den 1 januari 1937 (S. F. S. nr 244—248).

6. Nödvärn m. m.

Med stöd av erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 11 maj 1934 professor Nils Stjernberg, ordförande, borgmästare Jakob Pettersson och advokaten friherre Georg Stjernstedt att inom departementet biträda med utredning för revision av gällande bestämmelser om nödvärnsrätt.

De sakkunniga avlämnade den 22 december samma år sitt betänkande i ämnet (S. o. u. 1934: 56).

Sakkunnigförslaget överarbetades inom departementet och förelades i vissa delar 1937 års riksdag genom proposition nr 187 (jämför nedan under 7). Beträffande de egentliga nödvärnsreglerna innefattade propositionen blott en mindre ändring. Av större räckvidd var en till 5 kap. 12 § fogad tillläggsbestämmelse av innehåll att i lagen stadgade straffskärpningar vid fall av död eller kroppsskada såsom s. k. objektivi överkott i regel ej tinge tillämpas när den olyckliga utgången timat mera av våda än av vållande.

Beträffande hithörande förslags behandling i första lagutskottet och riksdagen samt lagstiftningen i ämnet hänvisas till vad nedan under 7 anmärkes.

7. Sedlighetsbrotten samt ändringar i straffsatserna för andra särskilda brott.

Den 15 juni 1935 förordnade Kungl. Maj:t hovrättsassessorn Gunnar Lindskog att jämte prof. Bergendal biträda vid utredningen angående de partiella reformer på strafflagstiftningens område, som departementschefen bestämde, samt uppdrog åt Bergendal och Lindskog att utarbeta förslag till ändringar i strafflagens speciella del i syfte att bringa strafflatituderna för olika brott i bättre överensstämmelse med brottens svårhetsgrad enligt nu rådande uppfattning. Därefter anmodade departementschefen den 6 december 1935 enligt bemyndigande samma dag överläkaren docenten Torsten Sondén — med vilken Bergendal och Lindskog tidigare under utredningen samrått — att i egenkap av sakkunnig deltaga i utredningen, såvitt anginge 18 kap. strafflagen (sedlighetsbrotten).

Utredningsmännen avgåvo den 31 december 1935 en promemoria i ämnet (S. o. u. 1935: 68).

Det i promemorian innefattade förslaget framlades efter överarbetning genom proposition nr 187 för 1937 års riksdag. Särskilt genomgripande voro ändringarna i 18 kapitlet strafflagen (sedlighetsbrotten). Frågan om den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling ansågs visserligen icke vara så färdigberedd, att den kunde bringas till avgörande, varför 18 kap. 10 § lämnades utanför förslaget, men flertalet övriga i kapitlet förut upptagna otuktsförbrytelser berördes av förslaget, vilket även innefattade straffbeläggande av vissa tidigare strafflösa otuktsfall. Inom förmögenhetsbrottens om-

råde föreslogos vissa ändringar beträffande straffsatserna i 20, 22 och 23 kap. Förutom nedsättning av maximistraffet för andra och tredje resan kvalificerad stöld märkes, att särskild ytterligare straffhöjning för återfall utöver tredje resan stöld ej vidare skulle äga rum. Straffet för bedrägeri skärptes för ordinära fall till lägst fängelse. Beträffande förskingring och trolöshet mot huvudman höjdes straffskalans maximum till straffarbete i 4 år för fall då omständigheterna äro synnerligen försvårande. I fråga om konkursförbrytelser nedsattes det ordinära minimum i 23 kap. 1 § från 2 till ett års straffarbete och skulle straffet enligt 23 kap. 3 §, då omständigheterna äro synnerligen försvårande, vara straffarbete i högst 2 år, varjämte straff för oordentlig bokföring, då omständigheterna äro synnerligen mildrande, avsågs kunna sättas till böter, dock ej under 30 dagsböter. I övrigt innefattade propositionen bl. a. upphävande av stadgandena om horsbrott ävensom nedsättning av minimistraffet eller införande av nedsatt straff vid synnerligen mildrande omständigheter för vissa förfalskningsbrott (12 kap. 1, 2 och 4 §§), mened (13 kap. 1 §) samt våldtäkt (15 kap. 12 och 13 §§). Till komplettering av de dittillsvarande våldtäktsbestämmelserna föreslogs emellertid införande av ett nytt stadgande (15 kap. 15 a §), innebärande dels en utvidgning av det straffbara området och dels en straffskärpning. Straffet för vållande till annans död skärptes för ordinära fall till fängelse (i högst ett år). Maximistraffet för misshandel enligt 14 kap. 13 § höjdes till fängelse i ett år. Det mycket stränga straffet vid kvalificerad förskingring av ämbetsman (25 kap. 12 §) ändrades i mildrande riktning. Propositionen upptog jämväl förslag om viss skärpning av straffet för ocker. (Se även ovan under 6.)

Första lagutskottet hemställde i sitt utlåtande nr 45, att propositionen måtte av riksdagen bifallas, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till ändrad lagstiftning i fråga om *den homosexuella otuktens straffrättsliga behandling*, samt att Kungl. Maj:t snarast ville låta verkställa utredning angående åvägabringandet av en effektivare lagstiftning mot *ocker* samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. (Härom se vidare nedan under 17 och 33.)

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Lagar i ämnet utfärdades den 21 maj 1937 och trädde med visst undantag i kraft den 1 juli samma år (S. F. S. 242—245).

8. Fosterfördrivning.

Den 24 september 1934 beslöt Kungl. Maj:t tillsätta en kommitté med uppdrag att på grundval av en inom medicinalstyrelsen verkställd utredning i ämnet utarbeta förslag till lagstiftning om rätt i vissa fall att avbryta havandeskap ävensom förslag till ändrad lagstiftning om straff för fosterfördrivning. Till ordförande i kommittén utsågs dåvarande generaldirektören och chefen för medicinalstyrelsen Nils Hellström.

På därom gjord framställning erhöll kommittén bemyndigande att över preliminära författningsförslag jämte motiv låta införskaffa yttranden från

de myndigheter och sammanslutningar kommittén kunde finna erforderligt. Efter det sådana preliminära förslag med tillhörande allmän och speciell motivering upprättats, remitterades desamma till ett flertal myndigheter och sammanslutningar. De inkomna yttrandena jämte berörda förslag befordrades till trycket (S. o. u. 1935: 13).

Kommitténs slutliga betänkande avgavs den 4 maj 1935 (S. o. u. 1935: 15).

Sedan lagrådet yttrat sig över de i betänkandet framlagda författningsförslagen, avgav den 29 januari 1937 även befolkningskommissionen utlåtande i vissa delar i frågan (S. o. u. 1937: 6).

Genom proposition nr 136 till 1938 års riksdag har Kungl. Maj:t slutligen framlagt proposition med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m. Förslaget innebär till en början, att abortframkallning på medicinska skäl, vilken redan nu på grund av allmänna rättsgrundsatser är tillåten, göres till föremål för viss reglering. Vidare medges avbrytande av havandeskap på humanitära och eugeniska indikationer. Beträffande fosterfördrivning på sociala grunder ansåg den i ärendet tillkallade kommittén, att abort i sådana fall under vissa närmare angivna villkor borde vara tillåten. Enligt propositionen skall emellertid, i likhet med vad som föreslagits av lagrådet och befolkningskommissionen, abortframkallning i förevarande hänseende vara medgiven allenast vid blandat medicinsk-social indikation (utsläpade mödrar och liknande fall) men däremot icke vid rent sociala indikationer (ekonomisk nöd, »social vanära» och dylikt).

Första lagutskottet har i sitt utlåtande nr 42 tillstyrkt propositionen.

9. *Preventivmedel.*

Enligt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 11 maj 1934 generaldirektören Nils Hellström, ordförande, samt överläkaren docenten Karl Marcus och advokaten jur. dr Karl Hillgård att såsom sakkunniga inom departementet biträda med revision av 18 kap. 13 § strafflagen, vars andra stycke, den s. k. preventivlagen, i viss omfattning förbjuder utbudande till salu av preventivmedel samt förledande till användning av sådana medel eller meddelande av anvisning om sättet för deras begagnande.

De sakkunniga avlämnade sitt betänkande den 13 december samma år (S. o. u. 1934: 50).

Jämväl över detta förslag har befolkningskommissionen avgivit ett till trycket befordrat utlåtande, dagtecknat den 4 december 1936 (S. o. u. 1936: 51).

Genom proposition nr 146 har förslag i ämnet förelagts 1938 års riksdag. I propositionen föreslås, att bestämmelserna i strafflagens 18 kap. 13 § 2 mom. upphävas och att i samband härmed handeln med preventivmedel regleras genom särskilda bestämmelser utanför strafflagens område. Vidare framlägges i propositionen förslag om bestämmelser angående fosterdrivande medel.

Propositionen har tillstyrkts av första lagutskottet i dess utlåtande nr 43.

10. *Sammanträffande av brott.*

Den 20 mars 1936 uppdrog chefen för justitiedepartementet åt Bergendal att verkställa utredning angående en reformering av gällande bestämmelser om sammanträffande av brott. Härefter förordnades den 8 januari 1937 hovrättsassessorn N. Regner att biträda Bergendal vid nämnda utredning.

De sakkunniga avlämnade den 14 augusti 1937 förslag till ändrad lagstiftning på området (S. o. u. 1937: 24).

Genom proposition nr 191 har de sakkunnigas förslag efter överarbetning framlagts för 1938 års riksdag.

Den grundläggande nyheten i förslaget är, att vid flerfaldig brottslighet i regel skall utmätas endast *ett* straff, gemensamt för samtliga brott, vartill vederbörande finnes skyldig. Maximum för sådant straff överensstämmer i huvudsak med det högsta straff, som för närvarande är möjligt vid s. k. realkonkurrens.

Propositionen har tillstyrkts av första lagutskottet i dess utlåtande nr 45, vartill denna promemoria är fogad såsom bilaga.

11. *Åkarpslagen.*

Genom proposition nr 237 till 1938 års riksdag har Kungl. Maj:t, efter en utredning av prof. Bergendal (jfr nedan under 18), framlagt förslag om upphävande av 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen, vilket lagrum — den s. k. åkarpslagen — straffbelägger försök att, på sätt i lagrummets första stycke anges, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete.

Första lagutskottet har i sitt utlåtande nr 39 tillstyrkt propositionen.

Utan samband med programmet av den 16 december 1932 hava bl. a. följande lagändringar, berörande den speciella straffrätten, genomförts, nämligen angående

12. *Straffskydd för parter och vittnen* (se andra lagutskottet 1935 nr 31),

13. *Åtgärder mot viss statsfientlig verksamhet* (se första lagutskottet 1936 nr 48).

B. *Återstående reformfrågor.*

Följande reformfrågor, avsedda i programmet av den 16 december 1932 eller därmed sammanhängande, hava ännu ej föranlett lagstiftningsåtgärder.

14. *Revisionen av den militära straffrätten.*

Enligt bemyndigande den 22 mars 1935 tillkallade chefen för justitiedepartementet numera justitierådet R. Gyllenswärd, häradshövdingen G. Lindstedt och professor F. Wetter att jämte byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet C. G. Hellquist verkställa utredning rörande revision av strafflagen för krigsmakten.

Gyllenswärd överlämnade enligt erhållet särskilt uppdrag den 30 september 1935 en promemoria rörande behovet av ändrade regler om utövningen av militära befälhavares disciplinära bestraffningsrätt; Lindstedt, Wetter och Hellquist avgåvo samma dag utlåtande rörande riktlinjer för revision av strafflagen för krigsmakten.

Den 22 maj 1936 bemyndigades chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga att verkställa fortsatt utredning och avgiva förslag angående revision av strafflagen för krigsmakten.

Enligt sistnämnda bemyndigande har hittills tillkallats endast Hellquist, vilken i september 1936 påbörjat arbetet men på grund av andra uppdrag gjort upprepade avbrott i detsamma.

15. *Kastrering av sedlighetsförbrytare.*

I anledning av riksdagens ovan under 3 omförmälda skrivelse förordnade chefen för justitiedepartementet den 15 juni 1935, att det prof. Bergendal givna utredningsuppdraget beträffande partiella reformer på strafflagstiftningens område skulle omfatta frågan om lagstiftning om kastrering av vissa sedlighetsförbrytare, vid vilken del av utredningen jämväl skulle biträda numera hovrättsrådet M. Heüman. Utredningsarbetet vilar.

16. *Sterilisering av rättskapabla.*

I anledning av riksdagens ovan under 3 omförmälda skrivelse anbefalldes Kungl. Maj:t den 29 november 1935 befolkningskommissionen att verkställa och till justitiedepartementet inkomma med utredning under vilka förhållanden frivillig sterilisering av rättskapabla personer kunde företagas.

Kommissionen avlämnade den 19 oktober 1936 ett betänkande i ämnet (S. o. u. 1936: 46). Betänkandet innehåller förslag till lagstiftning om frivillig sterilisering av rättskapabla personer, d. v. s. sådana som anses äga förmåga att lämna giltigt samtycke till åtgärden. Enligt förslaget må sterilisering företagas å den som på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten för framtiden är uppenbart olämplig att handhava vårdnaden om sina barn. Likaledes må enligt förslaget, om anledning förekommer därtill att någon skall genom arvsanlag på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet eller annan sjukdom eller lyte av betydenhet, sterilisering företagas å honom. Slutligen är sterilisering enligt förslaget medgiven där i fråga om man och kvinna, som bildat familj, av hänsyn till familjens välfärd och förhållandena i övrigt föreligga synnerliga skäl av varaktig natur till sterilisering av mannen eller kvinnan. I samtliga fall förutsättes samtycke av den som skall steriliseras. Å sterilisering av enbart medicinska skäl äger förslaget ej tillämpning. Betänkandet innehåller jämväl förslag till vissa ändringar i lagstiftningen rörande sterilisering av sinnessjuka och sinnesslöa (se ovan under 3).

17. *Homosexualitetens samhällsfarliga yttringar.*

I anledning av riksdagens ovan under 7 omförmälda skrivelse tillkallade chefen för justitiedepartementet efter erhållet bemyndigande den 29 novem-

ber 1937 professor emeritus Alfred Petrén att såsom sakkunnig biträda med utredningen rörande detta spörsmål.

18. Försök till brott.

Enligt chefens för justitiedepartementet förordnande den 1 december 1937 skall det prof. Bergendal anförtrodda uppdraget jämväl omfatta frågan om ändrade bestämmelser angående straffbarheten vid försök till brott.

Den sakkunnige har utfört visst förberedande arbete och torde komma att fullfölja utredningen under hösten 1938.

19. Bötesstraffet.

Den enligt statsrådsyttrandet av den 16 december 1932 planerade allmänna översynen av 1931 års böteslagstiftning har ej påbörjats (jfr dock nedan under 23).

II.

Programmet av den 20 april 1934.

Reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anförde i konselj den 20 april 1934 efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet:

»I yttrande till statsrådsprotokollet den 16 december 1932 framhöll jag angelägenheten av att icke i avbidan på en genomgripande strafflagsreform avstå från att genomföra sådana partiella nydaningar som lämpligen kunde utbrytas till fristående behandling, och angav jag vissa spörsmål inom olika områden av straffrätten som snarast borde upptagas till utredning. För genomförande av de sålunda ifrågasatta reformerna har inom justitiedepartementet och under medverkan av olika, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande nämnda dag tillkallade sakkunniga utarbetats ett flertal lagförslag, som förelagts innevarande års riksdag. Den sålunda påbörjade utredningen angående *partiella strafflagsreformer* fullföljes inom departementet enligt den uppgjorda planen.

Härutöver har frågan om fortsatt arbete på en *allmän strafflagsreform* upptagits till behandling i en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria, vilken under sistlidne februari månad remitterats till vissa myndigheter och organisationer för yttrande.¹ I denna promemoria förordas strafflagsreformens uppdelande i ett icke allt för stort antal partier, därvid man skulle, främst på grundval av professor Thyréns lagutkast, *successivt* skrida till framläggande av lagförslag, som borde vart för sig träda i tillämpning och vilka först vid arbetets avslutning skulle sammanföras till ett även i formellt hänseende enhetligt lagverk. Arbetet på en dylik fullständig strafflagsreform borde i första hand inriktas på förmögenhetsbrotten.

¹ Jfr nedan under 33.

Vid sidan om de båda linjer för reformarbetet inom straffrätten, som sålunda tidigare varit under övervägande, ligger frågan om en reform av *straffverkställigheten* och *fångvården*, aktualiserad genom landshövding Hagströmers utredning angående viss koncentration inom fångvårdsväsendet (S. o. u. 1931: 16) samt statens organisationsnämnds förslag angående fångvårdens framtida ordnande. En fångvårdsreform torde emellertid förutsätta en lösning av vissa trängande reformfrågor beträffande *straffsystemet*, nämligen frågorna om behandlingen av ungdomliga förbrytare samt om särskilda åtgärder mot alkoholistbrottsligheten och mot brottslighet på grund av lättjefullhet, allt frågor vilka av såväl Thyrén som strafflagskommissionen tydligt avsetts skola göras till föremål för särskild lagstiftning. Huruvida i samband med en utredning av dessa spörsmål jämväl kan upptagas frågan om en sammansmältning av de båda nuvarande straffarterna fängelse och straffarbete till ett enhetligt frihetsstraff måste för närvarande lämnas öppet.

Frågan om samhällets ingripande mot *ungdomsbrottsligheten* har här i landet stått på dagordningen sedan lång tid tillbaka. I detta avseende må särskilt erinras om de s. k. ungdomsbrottslighetssakkunnigas den 18 oktober 1922 avgivna betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare m. m. (S. o. u. 1922: 46), vilket endast i begränsad omfattning ledde till ny lagstiftning år 1924, samt om riksdagens skrivelse till Konungen den 16 juni 1932, nr 299, däri utredning begäres rörande visst spörsmål beträffande brottslig ungdoms tillrättaförande. Ju klarare insikten blivit därom att ett effektivt inskridande mot ungdomsbrottsligheten utgör det kraftigaste medlet i kampen mot den kroniska brottsligheten i senare åldrar, desto angelägnare har det framstått att bringa frågan om minderåriga förbrytares behandling till snar lösning. Den uppfattningen har därvid alltmer vunnit anslutning att de nuvarande frihetsstraffen föga äro ägnade för ett tillrättaförande av de unga brottslingarna och att vid behandlingen av dessa uppfostringssynpunkterna måste tillerkännas ökad betydelse. En utredning av ifrågavarande spörsmål synes därför i första hand böra avse frågorna om sådana brottslingars omhändertagande i ett särskilt ungdomsfängelse samt om en utvidgning av möjligheten att använda tvångsuppfostran. Ungdomsfängelse torde böra konstrueras såsom ett särskilt frihetsstraff, för vilket det utmärkande är att strafftiden göres obestämd inom en av lagen fastställd ram, så att frigivningen kommer att bero på den dömdes förhållande under strafftiden och utsikterna till att han efter frigivningen ej kommer att återfalla i brott. Fångbehandlingen bör framför allt inriktas på en rationellt organiserad yrkesutbildning. Friluftsbete bör komma till användning i största möjliga omfattning. Vid anordnandet av de för unga förbrytare avsedda anstalterna (uppfostringsanstalter och ungdomsfängelser) bör beaktas, att de oförbätterliga och mindre förbättringsbara (djupt depraverade, psykopater, antisociala imbecilla och liknande) hållas helt avskilda från de mera välar-tade. Slutligen lär en ökad användning av den villkorliga domen för ifrågavarande lagöverträdare böra möjliggöras, så att vanligt, tidsbestämt fängelsestraff och straffarbete såvitt möjligt undvikes i fråga om ungdomliga

förbrytare. Undersökas bör även, om icke möjlighet bör öppnas att vid meddelande av villkorlig dom föreskriva att den minderårige under prövotiden skall vistas i enskilt hem.

En utvidgning av tillämpningsområdet för institutet *villkorlig dom* kan emellertid ifrågasättas även för andra brottslingar än de minderåriga. Med hänsyn till de gynnsamma resultat som detta institut uppvisat, bör utredning verkställas huruvida icke sådan dom borde kunna få meddelas även då högre straff ådömes än det, som i gällande rätt bildar den övre gränsen, eller sex månaders straffarbete, resp. ett års fängelse, liksom också i särskilda fall för andra än förstängsförbrytare.

Beträffande *alkoholistbrottsligheten* har den uppfattningen sedan länge varit rådande, att ett effektivt bekämpande av denna brottslighet icke kan ske endast genom användande av straff. Särskilt de lindrigare straffen, böter och kortvariga frihetsstraff, äro enligt sin natur föga verksamma för att tillrättaföra en förbrytare, som är hemfallen åt missbruk av alkohol. Förslag ha därför framställts att man skulle i stället för eller jämte straffet använda tvångsinternering på alkoholistanstalt, i syfte att låta alkoholistbrottslingen genomgå en behandling, speciellt inriktad på hans befriande från alkoholvanor. Vid utredningen av detta spörsmål bör beaktas det betänkande som den 31 december 1929 avgivits av sakkunniga för revision av lösdrivarlagstiftningen, innefattande förslag till lagstiftning om internering å allmän alkoholistanstalt av förbrytare hemfallna åt dryckenskap, ävensom de över betänkandet avgivna yttrandena.

Vid den kroniska brottslighetens bekämpande har det ofta visat sig, att åtskilliga kroniska brottslingar finnas, vilka å ena sidan icke kunna antagas komma att låta sig rättas av straff men vilka å andra sidan icke förete någon större vådlighet för annans säkerhet. Ofta sammanhänger brottsligheten här med oordentligt eller lastbart levnadssätt samt parasitism. Utredas bör huruvida icke vid sådan brottslighet, av Thyrén betecknad såsom *brottslighet på grund av lättjefullhet*, i stället för straff bör inträda intagande å tvångsarbetsanstalt. De brottslingar som här komma i fråga tillhöra samma kategori av asociala individer, som för närvarande på grund av sitt samhällsskadliga levnadssätt ådömas tvångsarbete enligt lösdrivarlagen. I detta sammanhang bör undersökas, om och i vilken utsträckning ådömandet av tvångsarbete även i övrigt må överflyttas från polismyndigheterna till domstolarna.

De för utredning rörande organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar tillkallade sakkunniga hava i betänkande den 31 december 1932 (S. o. u. 1933: 11) till skyndsamt utredning rekommenderat bl. a. frågorna om avskaffande av *påföljden enligt strafflagen 2 kap. 19 §* samt av *påföljden »ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas»*¹ ävensom frågan om införande av *villkorlig åtalseftergift*. Utredningar i dessa ämnen hava redan påbörjats inom justitiedepartementet. De böra fullföljas i samband med utredningen angående de reformfrågor rörande straffssystemet som ovan berörts.

¹ Jfr härom ovan under 5.

Å straffverkställighetens område synas reformer vara påkallade beträffande såväl bötesförvandlingsstraffet som frihetsstraffen. Det nuvarande *bötesförvandlingsstraffets* brister ligga i öppen dag. Mot detta straff har bl. a. anmärkts att det är principiellt oriktigt att låta en person undergå frihetsstraff för ett brott som domstolen funnit böra sonas med böter; anledningen till frihetsstraffets avtjänande är icke det begångna brottets beskaffenhet utan den, att brottslingen antingen icke kunnat eller ock icke velat erlägga böterna. Om den dömde på grund av arbetslöshet eller dylikt icke kunnat betala böterna, är det för rättsmedvetandet stötande att straffet skärpes från bötesstraff till frihetsstraff. Beträffande det fall då den dömde på grund av tredska underlåter att betala böterna, må erinras att risken att enligt nuvarande regler att få böterna förvandlade till frihetsstraff icke innebär ett tillräckligt verkamt tvångsmedel mot den tredska. Fortfarande intagas årligen i fängelserna för avtjänande av böter mer än 10,000 personer. Ett stort antal människor vänjes sålunda vid fängelselivet under kortvariga uppehåll i straffanstalterna, varigenom det avskräckande momentet hos frihetsstraffen försvagas. Härtill kommer att bötesfångarnas vårdande i fängelserna och de ofta långa transporter till och från straffanstalterna åsamka statsverket oproportionerligt stora kostnader. Hur de med bötesförvandlingsstraffet förenade olägenheterna skola kunna undanröjas lär icke kunna utan en ingående utredning avgöras. Vid uppdragandet av linjerna för en blivande reform finnes emellertid ett värdefullt material att tillgå såväl i de här i landet framlagda förslagen som i utländska lagar och lagförslag.

Verkställigheten av de omedelbart ådömda *frihetsstraffen* är i behov av en genomgripande omdaning. Vid utredningen av förevarande spörsmål bör i främsta rummet beaktas, huruvida icke möjlighet för en större differentiering i behandlingen av fångarna skulle kunna åvägabringas. För uppnående härav synes erforderligt dels att fångar som tillhöra skilda kategorier i större utsträckning än nu är fallet förvaras i särskilda fängelser eller i skilda avdelningar inom samma fängelsekomplex, dels ock att även fångarna inom samma kategori göras till föremål för en individuell behandling i större utsträckning än nuvarande system medgiver. Cell- och gemensamhetstraffens inbördes förhållande till varandra bör ånyo övervägas. Större frihet att välja mellan dessa olika straffformer torde böra inrymmas åt fångvårdsmyndigheterna än som är förenligt med vare sig nu gällande lagstiftning eller den vid årets riksdag antagna provisoriska lagstiftningen i ämnet. Nuvarande reglementariska föreskrifter rörande fångvården, såväl de av Kungl. Maj:t som de av fångvårdsstyrelsen utfärdade, äro i flera avseenden föråldrade och böra underkastas en grundlig revision i syfte att humanisera fångbehandlingen. Bland den mängd av frågor som här påkalla lösning må såsom ett exempel nämnas öppnande av möjlighet till permission från fängelset för att besöka nära anhörig som är allvarligt sjuk. Även i andra avseenden böra åtgärder övervägas i syfte att förbindelsen mellan fången och hans familj måtte upprätthållas. Singeshultssystemet torde böra komma till väsentligt ökad användning. Överhuvud torde anstaltsvården kunna klädas i friare former än de för

närvarande i allmänhet tillämpade. Särskilt bör beaktas att fången under sista delen av strafftiden beredes en ökad rörelsefrihet, så att övergången till friheten såvitt möjligt jämnas.

För underlättande av differentieringen i fångarnas behandling torde *en koncentration av straffverkställigheten till ett fåtal anstalter*, däribland en stor huvudanstalt med erforderliga annex av olika slag vara att förordas. Ungdomsfängelset bör förläggas helt avskilt från andra anstalter. I organisatoriskt avseende bör undersökas, huruvida den centrala uppsikten över de olika områdena av statlig verksamhet för omvårdnad om asociala individer — kriminella, alkoholister, lösdrivare, vanartad ungdom m. fl. — bör koncentreras till en och samma myndighet. Å andra sidan torde böra tillses, att en viss decentralisation av förvaltningen genomföres, så att de lokala myndigheterna få större rörelsefrihet än de för närvarande äga. Fångvårdsarbetets sociala karaktär bör komma till starkare uttryck; bl. a. bör ett ökat samarbete mellan de lokala myndigheterna och socialt intresserade arbetskrafter utanför anstalterna eftersträvas.

Bland specialfrågor som böra göras till föremål för särskild utredning kunna nämnas dels frågan om anordnandet av en *undersökning* av fångarna vid deras ankomst till fångvårdsanstalten för utrönande av deras individuella egenskaper och för vinnande av övriga erforderliga upplysningar av betydelse för deras behandling å anstalten; dels frågan om uppläggande av ett *centralregister* över samtliga fångar som avtjäna omedelbart ådömt frihetsstraff, innehållande upplysningar — grundade på rättegångshandlingarna samt under fängelsetiden gjorda iakttagelser — om varje fångs tidigare vandel, uppförande under fängelsetiden, karaktär och anlag; dels ock spörsmålet om en förbättrad *fångvårdsstatistik*, varigenom en bättre överblick över detaljerna i straffverkställigheten och effekten av vidtagna åtgärder skulle vinnas och möjligheter öppnas till mera ingående jämförelser mellan fångvården i vårt land och i andra, särskilt våra nordiska grannländer. Till undersökning bör vidare upptagas frågan om *sjukvården*, särskilt sinnessjukvården, inom fängelserna, liksom frågan om fångarnas *undervisning* och *andliga* vård. Då fångens individuella behandling kommer att ställa större krav på fångvårdspersonalens kompetens än det nuvarande systemet, bör *fångvårdens utbildnings- och rekryteringsfråga* jämväl upptagas till behandling.

Med hänsyn till de gynnsamma erfarenheter som vunnits beträffande tillämpningen av institutet *villkorlig frigivning* bör undersökas, huruvida icke lättnader skulle kunna åvägabringas i förutsättningarna för vinnande av denna förmån. Överhuvud bör övervägas, huruvida icke villkorlig frigivning eller utskrivning skulle kunna införas som ett normalt sista led i straffverkställigheten och en övergång till den fulla friheten. Huru denna fråga än löses, böra i allt fall de nu gällande bestämmelserna undergå sådan ändring, att frigivningen icke blir beroende av den dömdes medgivande.

Vid sidan om straffsystemet i egentlig mening torde även gällande regler om de s. k. *skyddsåtgärderna*, däribland de genom 1927 års lagstiftning reglerade instituten förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och interne-

ring av återfallsförbrytare, i vissa avseenden vara i behov av revision, grundad särskilt på den erfarenhet, som vunnits genom de nya institutens tillämpning. Även om dessa frågor böra upptagas först i andra hand, med hänsyn till gällande lagstiftnings färskas datum, torde särskilt de förslag som kunna komma att utarbetas rörande straffverkställigheten med nödvändighet i vissa avseenden vara ägnade att utöva inflytande även på verkställigheten av skyddsåtgärderna, varför det vid en utredning rörande de förra icke bör vara uteslutet, att upptaga ändringsförslag jämväl beträffande de senare.

Slutligen äger ett oupplösligt samband rum mellan reglerna för fångars vård och behandling å ena sidan och åtgärderna till *skydd för frigivna fångar* å den andra. Beträffande dessa åtgärder har, såsom förut anmärkts, en särskild utredning nyligen verkställts genom tillkallade sakkunniga. Denna utrednings resultat torde i vissa avseenden böra upptagas till närmare övervägande i samband med en allmän utredning om straffverkställighet och fångvård.

Det nu uppställda programmet för partiella reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden måste tydligen genomföras efter hand. Utredningen synes böra, enligt anvisning av departementschefen i vilken ordning de olika frågorna skola upptagas till behandling och framläggas till lösning, åvägbringas genom arbetskrafter inom justitiedepartementet under medverkan av sakkunniga från olika områden. Därjämte bör uppenbarligen fångvårdsstyrelsen medverka vid utredningsarbetets utförande.»

Med stöd av erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 24 april 1934 professor Olof Kinberg och numera överdirektör Hardy Göransson att inom departementet biträda med verkställande av utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden samt den 18 juli 1935 professor Folke Wetter att inom departementet biträda vid behandlingen av de lagstiftningsfrågor, som falla under nämnda utredning.

A. Genomförda reformer.

Av de utredningar, som på grundval av eller i anslutning till detta program igångsatts, hava följande lett till av riksdagen godkända reformer:

20. Ungdomsfängelse.

Utredningsarbetet för utformande av den nya straffarten ungdomsfängelse leddes av numera expeditionschefen i justitiedepartementet G. A. Eriksson, och i detsamma deltog — förutom hrr Kinberg och Göransson — kansli-rådet Hj. Nyman och byråchefen E. Wijkmark. De sakkunniga avgåvo sitt betänkande den 19 december 1934. (S. o. u. 1934: 52.)

Efter överarbetning förelades deras förslag genom prop. nr 200 1935 års riksdag.

Första lagutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 52 med vissa ändringar den framlagda propositionen.

Utskottets förslag blev av riksdagen godkänt.

De allmänna grunderna för den nya straffarten äro i korthet följande: Till ungdomsfängelse må dömas, där någon begått brott innan han fyllt 21 år och å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem kan följa fängelse eller straffarbete; en förutsättning är jämväl att den brottslige vid domens meddelande fyllt 18 år. Till ungdomsfängelse må dock ej dömas, där å brottet eller något av brotten lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver. Till ungdomsfängelse skall dömas, »där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden ungdomsfängelse finnes lämpligare än annat straff». Ungdomsfängelse kan ådömas i samband med att villkorlig dom förklaras förverkad. Straffet skall verkställas i härför inrättad särskild anstalt eller avdelning av anstalt. Den som dömts till ungdomsfängelse må kvarhållas å anstalt under en tid av högst fyra år. Förrän ett år förflutit sedan den dömde intagits å anstalt må utskrivning ej ske med mindre särskilda skäl därtill äro. Om utskrivning av den som undergår ungdomsfängelse beslutes av en särskild nämnd. Utskrivningen är antingen slutlig (frigivning) eller villkorlig (utskrivning på prov). Bryter den som utskrivits på prov mot för honom gällande föreskrifter, äger nämnden besluta att han skall ånyo intagas i anstalt.

Lagar i ämnet utfärdades den 15 juni 1935 (S. F. S. 343—345).

Sedan en särskild anstalt för de till ungdomsfängelse dömda kommit till stånd å Skenäs kungsgård vid Bråviken, sattes lagen om ungdomsfängelse i kraft den 1 januari 1938.

21. *Straffflindring för unga förbrytare.*

I prop. nr 201 till 1935 års riksdag föreslogs en utvidgning av den i 5 kap. 2 § strafflagen stadgade möjligheten till straffnedsättning för förbrytare i åldern 15—17 år. Medan dessförinnan gällande lag medgav straffnedsättning blott i så måtto att straffarbete på livstid skulle nedsättas till straffarbete från och med sex till och med tio år samt att straffarbete på viss tid kunde nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftiden, dock ej under två månader, föreslogs i propositionen, att straffet efter omständigheterna skulle kunna nedsättas under vad i allmänhet bort följa å gärningen, alltså oberoende av straffets art och utan begränsning nedåt.

Första lagutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 41 propositionen, vilken där efter blev av riksdagen godkänd.

Lag i ämnet utfärdades den 10 maj 1935 och trädde i kraft den 1 juli samma år (S. F. S. nr 155).

22. *Tvångsuppfostran.*

Jämlikt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 15 juni 1935 led. av riksdagens II kammare folkskolläraren Josef Weijne

att jämte hrr Kinberg, Göransson och Wetter ävensom numera hovrättsrådet Ivar Strahl verkställa utredning angående revision av gällande lagstiftning om tvångsuppfostran samt angående övriga med ungdomsbrottsligheten sammanhängande frågor. De sakkunniga, vilkas arbete leddes av Wetter, framlade den 10 december 1935 betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran m. m. (S. o. u. 1935: 67).

Förslaget blev efter överarbetning genom prop. nr 27 förelagt 1937 års riksdag.

Första lagutskottet tillstyrkte i utlåtande nr 11 propositionen, som därefter blev av riksdagen godkänd.

Enligt de sålunda tillkomna nya reglerna är tvångsuppfostran liksom förut avsedd för brottslingar i åldern 15—17 år. I motsats till vad tidigare gällde skall tvångsuppfostran ådömas direkt utan att den minderårige först dömes till ett straff som förklaras skola utbytas mot tvångsuppfostran. Vad beträffar de brott som kunna föranleda tvångsuppfostran borttogs den tidigare begränsningen att tvångsuppfostran icke kan följa å brott som prövas förskylla straffarbete i längre tid än två år. Å andra sidan kan tvångsuppfostran icke följa å brott för vilka icke annat straff än böter finnes stadgat. Tvångsuppfostran kan ådömas i samband med förverkande av villkorlig dom. Enligt de nya bestämmelserna skall förordnande om tvångsuppfostran icke meddelas utan att den minderårige å ena sidan är i behov av uppfostran i allmän uppfostringsanstalt och å andra sidan är mottaglig för fostran i denna form. Psykiskt undermåliga skola därför icke sändas till Bona eller Viebäck, de båda anstalter där tvångsuppfostran äger rum. Utskrivning är antingen slutlig eller villkorlig (utskrivning på prov). Utskrivning på prov får i vanliga fall ej ske förrän efter ett år och slutlig utskrivning ej förrän efter två år. Slutlig utskrivning skall dock ske senast då den intagne fyller 21 år.

De nya lagarna i ämnet utfärdades den 13 mars 1937 (S. F. S. nr 74—79) och trädde i kraft den 1 januari 1938.

23. *Verkställighet av bötesstraff.*

Jämlikt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 18 juli 1935 numera skattedirektören K. G. A. Sandström att jämte hrr Kinberg, Göransson och Wetter inom departementet biträda med utredning beträffande frågan om en revision av bestämmelserna om förvandlingsstraff för böter, varjämte statssekreteraren G. Dahlman förordnades att medverka i och såsom ordförande leda nämnda utredning. Såsom sekreterare tjänstgjorde numera hovrättsassessorn N. Regner.

De sakkunniga avgåvo den 15 november 1935 en promemoria i ämnet (S. o. u. 1935: 56).

Efter överarbetning framlades det däri innefattade förslaget genom proposition nr 35 för 1937 års riksdag.

I utlåtande nr 14 tillstyrkte första lagutskottet med vissa ändringar propositionen.

Riksdagen godkände utskottets förslag.

Den nya lagstiftningen äsyftar främst att åstadkomma en begränsning av förvandlingsstraffets användning. Rörande bötesbetalningen äro bestämmelser meddelade i en särskild lag om verkställighet av bötesstraff. Som tvångsmedel för indrivning av böter medges även införsel i avlöning. Beträffande förvandlingen karakteriseras den nya ordningen därav att förvandlingsstraffets inträdande icke längre sker automatiskt vid underlåten betalning utan skall bero på prövning i varje särskilt fall, i regel av domstol men, då böterna ej överstiga 5 dagsböter resp. 25 kr. omedelbart i penningar, av åklagare. Som princip gäller att förvandling alltid skall äga rum så snart betalningsunderlåtenheten beror av tredska eller uppenbar vårdslöshet. Vidare skola böterna alltid avtjänas då så anses erforderligt för den dömdes tillrättaförande. I andra fall än de nu nämnda kan villkorlig dom meddelas beträffande förvandlingsstraffet. Jämte bestämmelser som direkt beröra enbart bötesförvandlingen innefattar den nya lagstiftningen en del föreskrifter, vilka hänföra sig till vissa vårdnadslagar av icke straffrättslig natur, främst rörande alkoholistvården.

Lagarna i ämnet utfärdades den 9 april 1937 och skola i huvudsak träda i tillämpning den 1 januari 1939 (S. F. S. 119—128).

24. Förvaring och internering.

Enligt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 18 juli 1935 advokaten Eliel Löfgren och borgmästaren Thorwald Bergquist att jämte hrr Kinberg, Göransson och Wetter biträda vid utredning dels beträffande frågan om behandlingen av förbrytare, som lida av rubbad själsverksamhet, och i samband därmed frågan om en revision av förvarings- och interneringslagarna samt strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, dels ock — under samverkan med andra inom departementet pågående utredningar i hithörande frågor — beträffande de allmänna principerna för en omläggning av straffsystemet och samhällets skyddsåtgärder i övrigt mot brottsligheten. Den 20 juni 1936 förordnades jämväl presidenten K. Schlyter att såsom sakkunnig deltaga i utredningen. De sakkunnigas sekreterare var hovrättsfiskalen Kurt Holmgren.

De sakkunniga avlämnade den 2 januari 1937 betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna (S. o. u. 1937: 3).

Förslaget överarbetades inom justitiedepartementet och förelades härefter i prop. nr 310 1937 års riksdag.

Sedan propositionen tillstyrkts av första lagutskottet i dess utlåtande nr 65, blev densamma av riksdagen antagen.

Genom den nya lagstiftningen ha de äldre förvarings- och interneringslagarna sammanförts till en lag, om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Reellt innefattar den nya lagstiftningen i första hand en utvidgning av förvarings- och interneringsinstitutens användningsområden. Beträffande förvaringsinstitutet — som avser att halvabnorma, straffoemottagliga och för annans säkerhet till person eller egendom vådliga förbrytare i stället för att erhålla straff skola kunna intagas till förvaring på obestämd tid, tidigare

som regel dock blott under förutsättning att de förskyllt minst två års straffarbete — har den utvidgning skett att förvaring kan ådömas dylika förbrytare så snart å brottet *kan följa* straffarbete eller, i fråga om sedlighetsbrott, även fängelse. Domstolen skall bestämma viss minsta tid för förvaringen, ej under ett år. Vidare gäller enligt den nya lagen att förbrytare, som undergå straffarbete eller för sedlighetsbrott ådömt fängelse eller som för grövre brott undergå ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran och som efter domfällandet befunnits abnorma och vådliga för annans säkerhet, efter beslut av domstol kunna få återstoden av straff- eller uppfostringstiden utbytt mot förvaring med viss minimitid. Beträffande interneringsreglerna — enligt vilka tidigare internering på obestämd tid om minst 10 år kunde komma till användning i stället för straff i fråga om oförbätterliga och farliga återfallsförbrytare som fyra gånger tidigare dömts till straffarbete och som avtjänat dylikt straff i sammanlagt minst 10 år — gäller numera, att det räcker med två föregående domar på straffarbete och sammanlagt fyra års tidigare avtjänat sådant straff. Lägsta interneringstiden har sänkts till fem år; liksom vid förvaring skall domstolen av allmänpreventiva hänsyn utsätta viss minimitid. Beträffande såväl förvaring som internering gäller enligt den nya lagen, att domstolen direkt dömer till den ifrågavarande skyddsåtgärden och sålunda icke först bestämmer ett visst straffarbets- eller fängelsestraff, som därefter utbytes mot förvaring eller internering. Samtidigt med antagandet av den nya lagen vidtogos vissa ändringar i sinnessjuklagen med syfte bl. a. att förkorta väntetiden för straffriförklarade som skola intagas å sinnessjukhus.

Den nya lagstiftningen utfärdades den 18 juni 1937 (S. F. S. nr 461—470). Ändringarna i sinnessjuklagen trädde delvis i kraft den 1 juli 1937, men i övrigt är ikraftträdandet beroende av Kungl. Maj:ts förordnande.

Kungl. Maj:t har genom proposition nr 220 till 1938 års riksdag föreslagit upprättande av en ny säkerhetsanstalt å egendomen Hall i Östertälje socken av Stockholms län.

Propositionen har efter tillstyrkan av statsutskottet i dess utlåtande nr 134 av riksdagen bifallits.

25. Fångvårdsreformer.

På fångvårdens område har i anslutning till programmet av den 20 april 1934 genomförts åtskilliga reformer.

Genom prop. nr 112 till 1934 års riksdag angående ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff föreslogs en sänkning av tiden för *det obligatoriska cellstraffet* samt utsträckning av de för yngre fångar meddelade särskilda bestämmelserna till fångar, som vid straffets början ej fyllt 21 år (förut 20 år). Därjämte föreslogs att cellfänge, åt vilken anförtratts att utföra arbete gemensamt med andra fångar, skulle kunna överflyttas till sådan med odlingsföretag förenad anstalt, som är anordnad för särskilt pålitliga fångar.

Första lagutskottet hemställde i utlåtande nr 48 om bifall till propositionen som därefter av riksdagen godkändes.

Lag i ämnet utfärdades den 27 april 1934 och trädde i kraft den 1 juli samma år (S. F. S. nr 130).

Tillkallade sakkunniga (kanslirådet Hj. Nyman, ordf., samt — utom hrr Göransson och Kinberg — fängelsedirektören J. Grönberg, byrådirektören H. Lindberg och vaktkonstapeln C. Lundkvist) avgåvo den 30 mars 1935 förslag till förordning angående vård och behandling av personer, intagna å statens fångvårdsanstalter m. m.

I två hänseenden — vad angår möjlighet till *permission* från straffanstalt och frågan om *avbrott i strafftiden såsom disciplinstraff* — förelades de sakkunnigas förslag 1937 års riksdag genom prop. 209.

Propositionen tillstyrktes av första lagutskottet i dess utlåtande nr 39 och blev därefter av riksdagen godkänd.

Lagar i ämnet utfärdades den 30 april 1937 och trädde i kraft den 1 juli samma år (S. F. S. nr 175—177).

I övrigt har sakkunnigförslaget efter överarbetning resulterat i en den 8 april 1938 utfärdad stadga angående *behandling och vård i statens fångvårdsanstalter*, vilken träder i kraft den 1 juli detta år (S. F. S. nr 134). Stadgan äger tillämpning beträffande alla som äro intagna i statens fångvårdsanstalter med undantag allenast för dem som ådömts ungdomsfängelse. 1 kap. innefattar allmänna bestämmelser rörande samtliga intagna beträffande visitation, läkarundersökning, sjukdom och arbete m. m. Vid de större anstalterna skall finnas en särskild anstaltsnämnd med uppgift att bispringa de intagna och skaffa dem arbete vid frigivningen. I 2 kap. upptagas gemensamma bestämmelser angående fångar. I kapitlet utsäges, att fånge skall erhålla sådan vård och behandling som är ägnad att fostra honom till ett laglydigt och samhällsnyttigt liv. Behörig hänsyn skall därvid tagas till hans ålder, själsliga och kroppsliga utveckling, karaktärsegenskaper, arbetsförmåga, anlag och tidigare utbildning. På fångvårdsstyrelsen skall ankomma att meddela närmare bestämmelser angående tillstånd till *permission* för att besöka närstående som är svårt sjuk eller för att bevista närståendes begravning. I fråga om disciplinstraffen ha de gamla straffarterna mörk cell och prygel utmönstrats. Såsom disciplinmedel upptagas nedflyttning i lägre fångklass, mistning av redan intjänade arbetspremier, dock högst en månads premier, förlust av sysselsättning under högst fjorton dagar, hårt nattläger under högst tio dagar samt inneslutning i straffcell från och med tio dagar till och med en månad. Det sist angivna straffet kan under viss förutsättning medföra att straffverkställigheten avbrytes och alltså den tid, under vilken vederbörande är förlustig friheten, förlänges. 3—8 kap. meddela särskilda bestämmelser angående olika kategorier av intagna. För straffångar skola liksom hittills finnas fyra fångklasser, och föreskrifter ha givits om minimitid i varje klass och om villkor för uppflyttning. Slutligen ha i 9 kap. intagits bestämmelser rörande den gottgörelse för utfört arbete, som kan tillkomma de intagna.

Den 8 april 1938 har vidare utfärdats en särskild stadga angående *vård och behandling av dem, som ådömts ungdomsfängelse* (S. F. S. nr 135), vilken omedelbart trätt i kraft.

Efter utredning av tillkallade sakkunniga (ledamöterna av riksdagens II kammare, borgmästaren G. A. Björkman, ordf., möbelsnickaren C. R. Jans-

son och hemmansägaren G. Strindlund) hava *kronohäktena* i Norrtälje, Karlshamn, Ängelholm och Uddevalla nedlagts från och med den 1 juli 1936.

Enligt kungl. brev den 11 sept. 1937 har fångvårdsstyrelsen anbefallts att fr. o. m. den 1 jan. 1938 upplägga ett *centralregister över personer intagna å fångvårdsanstalter*. Registret skall omfatta uppgifter beträffande alla till frihetsstraff, förvaring och internering dömda, därvid dock uppgifterna beträffande dem som erhållit frihetsstraff under sex månader skola vara mindre utförliga.

B. Återstående reformfrågor.

Reformer, avsedda i programmet av den 20 april 1934 eller därmed sammanhängande, vilka ännu ej genomförts, äro följande:

26. *Straffsystemet.*

Såsom ovan under 24 omnämnts, avsåg det advokaten Eliel Löfgren m. fl. den 18 juli 1935 lämnade utredningsuppdraget jämväl utredning rörande de allmänna principerna för en omläggning av straffsystemet och samhällets skyddsåtgärder i övrigt mot brottsligheten.

Beträffande detta utredningsarbete, vilket enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 december 1935 vilat sedan 1936 års ingång, beslöt chefen för justitiedepartementet den 20 oktober 1936 anmoda presidenten K. Schlyter att återupptaga utredningen, därvid särskild uppmärksamhet skulle ägnas frågan om brottslighet på grund av arbetsskygghet (jfr nedan under 27). Den 30 oktober 1936 förordnades hovrättsassessor Sven Larsson att biträda vid ifrågasvarande utredning.

27. *Brottslighet på grund av arbetsskygghet, lösdriveri och prostitution.*

Enligt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 12 juni 1937 såsom ledamöter i en kommitté för utredning angående den straffrättsliga behandlingen av förbrytare, vilkas kriminalitet sammanhänger med ett lättjefullt och oordnat levnadssätt hos den brottslige, ävensom angående en revision av gällande lag om lösdriveri, presidenten K. Schlyter, ordf., docenten I. Agge, ledamöterna av riksdagens första kammare generaldirektören Sam Larsson och numera byråchefen O. Wangson, ledamöterna av andra kammaren hemmansägaren G. E. Andersson, fattigvårdskonsulenten V. Hedlund och hemmansägaren J. M. Skoglund samt överdirektören H. Göransson. Andersson utträdde sedermera ur kommittén, och i stället inträdde häradshövdingen J. Linders och ledamoten av andra kammaren fil. kand. T. H. Wolgast. Efter erhållet bemyndigande uppdrog chefen för justitiedepartementet vidare den 10 november 1937 åt sex av kommitténs medlemmar jämte ytterligare tre sakkunniga, nämligen ledamöterna av riksdagens andra kammare fil. lic. Ebon Andersson och fru Olivia Nordgren samt fängelseläkaren Ruth Grubb, att till utredning upptaga frågan angående ändrad lagstiftning rörande behandlingen av kvinnor, hemfallna åt

otuktigt levnadssätt i tillfälliga förbindelser. Till sekreterare vid utredningarna har förordnats hovrättsassessorn Sven Larsson.

Inom kommittén ha utarbetats vissa lagutkast, avseende åtgärder beträffande lättjefulla brottslingar, lösdrivare samt vissa andra arbetsskygga, vilka utkast publicerats i en i december 1937 utgiven tryckt promemoria. I ett av lagutkasten föreslås införande av en till tiden relativt obestämd skyddsåtgärd, intagande i arbetsanstalt, avsedd att komma till användning i fråga om vissa brottslingar, beträffande vilka grundad anledning finnes till antagande att brottsligheten huvudsakligen är utslag av eller står i samband med den brottsliges böjelse för ett lättjefullt eller oordnat levnadssätt. För det föreslagna institutets tillämpning erfordras i allmänhet att den brottslige tidigare undergått viss kriminalpolitisk behandling; beträffande vissa brott, vilka kunna anses såsom särskilt typiska utslag av arbetsskygghet, föreslås dock, att intagande i arbetsanstalt skall kunna ifrågakomma även vid första-gångsbrottslighet. — Ett andra lagutkast avser att ersätta den nuvarande lagen om lösdrivares behandling, dock icke i den mån densamma är tillämplig på kvinnor hemfallna åt otuktigt levnadssätt. Enligt detta utkast skola hjälp- eller tvångsåtgärder kunna vidtagas mot personer över 21 år, vilka visa böjelse för ett lättjefullt eller oordnat levnadssätt, i det de under kringstrykan- de eller eljest göra sig förfallna till bettleri eller vissa liknande förfaranden eller föra ett liv som giver grundad anledning till antagande att de på oederligt sätt förskaffa sig medel till sitt uppehälle eller som innebär fara för allmän ordning eller säkerhet. — I särskilda lagutkast meddelas slutligen bestämmelser om dels verkställighet av dom å arbetsanstalt, och dels behandlingen av dem som på grund av arbetsskygghet intagits i arbetshem, en särskild lindrigare form av anstaltsvård. Det föreslås att arbetshemmen skola förstatligas och i viss utsträckning användas för att bereda lösdrivare arbets- och utbildningsmöjligheter.

Promemorian har utsänts på remiss till vissa myndigheter och samman- slutningar.

I fråga om åtgärder mot prostitutionen föreligga preliminära lagutkast, vilka beräknas kunna utsändas på remiss under sommarens lopp.

28. *Alkoholistbrottslighet.*

Enligt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 18 juli 1935 häradshövdingen R. Petré, de sakkunnigas ordf., och advokaten jur. dr K. Hillgård att jämte hrr Kinberg, Göransson och Wetter inom departementet biträda med utredning av frågan om behandling av förbrytare, hemfallna åt alkoholmissbruk, och därmed sammanhängande spörsmål.

De sakkunniga avlämnade den 31 december 1935 betänkande med förslag till lagstiftning i ämnet (S. o. u. 1936: 4). Enligt förslaget skall såsom reaktion vid brottslighet på grund av alkoholism införas en ny strafform med relativt obestämt frihetsberövande, benämnd alkoholistfängelse. Till alkoholistfängelse skall dömas om någon är hemfallen åt alkoholmissbruk och i följd därav begått brott, under förutsättning att den brottsligesandel

och personliga förhållanden i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för behandling, som avses med alkoholistfängelse, samt detta finnes lämpligare än annat straff.

Alkoholistfängelse skall verkställas i härför inrättad särskild anstalt eller avdelning av anstalt. Längsta tiden för anstaltsvistelse är 4 år. Den slutliga frigivningen skall i regel föregås av villkorlig utskrivning. Sådan utskrivning på prov må i allmänhet ej ske tidigare än 6 månader eller senare än 2 år efter intagandet. Tiden för anstaltsvistelsen bestämmes ej i domen utan göres beroende av den dömdes utveckling och uppförande och hans utsikter att kunna föra ett nyktert och ostraffligt liv. Den som utskrivits på prov skall stå under tillsyn, som dock ej må fortfara utöver nämnda tid av 4 år. Återintagning kan beslutas, därest den utskrivne bryter mot de för honom gällande föreskrifter eller begår nytt brott. Beslut om utskrivning och återintagning (på annan grund än nytt brott) meddelas av en särskild nämnd av 5 ledamöter.

Över de sakkunnigas förslag ha yttranden inhämtats från myndigheter och sammanslutningar.

29. Villkorlig dom och villkorlig frigivning.

Enligt erhållet bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 18 juli 1935 advokaten Hugo Lindberg att jämte hrr Kinberg, Göransson och Wetter, den sistnämnde de sakkunnigas ordförande, ävensom hovrättsrådet Ivar Strahl verkställa utredning av frågan om revision av gällande bestämmelser om villkorlig dom och villkorlig frigivning. Sedan arbetet legat nere från den 1 januari 1936, återupptogs detsamma enligt departementschefens direktiv den 1 juni 1936 beträffande villkorlig dom och åtalseftergift (se nedan under 30).

De sakkunniga avlämnade den 2 november 1937 betänkande med förslag till lag om villkorlig dom (S. o. u. 1937: 38). Enligt förslaget utvidgas gränserna för användning av villkorlig dom. Det föreslås vidare en ny form av villkorlig dom, kallad kvalificerad villkorlig dom till skillnad från sådan av nuvarande typ eller enkel villkorlig dom. Den kvalificerade villkorliga domen, som avses komma till användning framför allt beträffande unga lagöverträdare, minskat tillräkneliga sådana, alkoholistbrottslingar och arbetsskygga brottslingar, utmärkes av att domstolen, efter sakerförklaring, i stället för att ådöma straff ger föreskrift angående den dömdes livsföring under prövotiden, såsom att han skall vistas i anvisat enskilt hem, taga viss anställning eller genomgå viss utbildning. Sådan föreskrift skall alltid vara förenad med föreskrift om övervakning, medförande lydnadsplikt för den dömda gentemot övervakaren. Jämväl den enkla villkorliga domen, som är avsedd för tillfällighetsförbrytare, kan förenas med vissa föreskrifter, bl. a. angående gäldande av skadestånd. För att göra övervakningen mera effektiv, något som anses särskilt påkallat med hänsyn till de meddelade föreskrifterna, ävensom för att underlätta arbetsanskaffning åt villkorligt dömda och för att förbättra förundersökningsväsendet föreslås anställande av 12

skyddskonsulenter, var och en för ett distrikt. Dessa konsulenter skola även ha andra uppgifter i samhällets skyddsverksamhet.

Över förslaget ha yttranden inhämtats från olika myndigheter och sammanslutningar. Förslaget är under överarbetning i departementet.

De sakkunnigas utredningsarbete skall nu fullföljas i vad angår lagstiftningen om villkorlig frigivning.

30. Åtalseftergift.

I direktiven för de sakkunniga för revision av gällande bestämmelser rörande villkorlig dom och villkorlig frigivning (ovan nr 29) nämndes bland andra arbetsuppgifter även utredning om införande av villkorlig åtalseftergift (S. o. u. 1937: 38 s. 115). I sitt betänkande om villkorlig dom, 10 kap., upptogo de sakkunniga vissa speciella fall av åtalseftergift.

31. Tillräkneligheten samt behandlingen av abnorma förbrytare.

Det ovan under 24 omförmälda, åt advokaten Eliel Löfgren m. fl. lämnade utredningsuppdraget avsåg, som tidigare angivits, utöver frågan om en revision av förvarings- och interneringslagarna samt principerna för en omläggning av straffsystemet och samhällets skyddsåtgärder i övrigt mot brottsligheten, även spörsmålet om behandlingen av förbrytare, vilka lida av rubbad själsverksamhet, och i samband därmed frågan om en revision av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser.

I dessa hänseenden ha de sakkunniga utfört visst förberedande arbete samt uppgjort preliminärt utkast till nya tillräknelighetsbestämmelser. (Jfr första lagutskottets utlåtande 1938 nr 46.)

32. Fångvårdsreformer.

Inom detta område märkes ett flertal spörsmål av skiftande betydelse.

Koncentration av straffanstalterna. Åtskilliga åtgärder återstå ännu för genomförande av denna punkt i reformprogrammet. (Jfr statsutskottets utlåtande 1938 nr 134.)

Omorganisation av fångvårdens centrala ledning. I detta avseende märkes bl. a. uppslaget att under fångvårdsstyrelsen lägga tvångsarbetsanstalterna, tvångsuppfostringsanstalterna och eventuellt alkoholistanstalterna.

Förbättrad fångvårdsstatistik. Enligt förslag, som framlagts av Statistiska centralbyrån, skulle all fångvårdsstatistik föras hos byrån enligt primäruppgifter från fångvårdsstyrelsen. I samband härmed skulle också införas en särskild återfallsstatistik.

Sjukvården, särskilt sinnessjukvården, inom straffanstalterna. Enligt förslag i den ovan under 24 omnämnda propositionen nr 220 till 1938 års riksdag skall i samband med den nya säkerhetsanstalten vid Hall jämväl anordnas en ny sinnessjukavdelning för 100 straffriförklarade. Då denna kommit till stånd, skola de nuvarande avdelningarna i Jönköping och Ystad nedläggas.

Fångarnas undervisning och allmänna vård. Reformönskemålen härut-

innan torde komma att beaktas i samband med utarbetandet av ny arbetsordning för fångvården.

Fångvårdens utbildnings- och rekryteringsfråga. I denna fråga har utredning ännu ej företagits.

III.

Programmet av den 18 juni 1937.

Successiv allmän reform av strafflagens speciella del.

33. *Förmögenhetsbrotten.*¹

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anförde i konselj den 18 juni 1937 följande:

»Genom de utredningar å straffrättens område som under senare tid verkställts eller påbörjats, särskilt i avseende på straffsystemets utformning, har en överblick vunnits över det sätt varpå arbetet på en mera omfattande strafflagsreform lämpligen bör fullföljas och i vilka delar en fortsatt omarbetning främst är påkallad. Att man nu skulle uppskjuta vidare lagstiftning inom straffrättens område i avvaktan på ett förslag, som till sin omfattning skulle motsvara hela den nuvarande strafflagen och som i ett sammanhang skulle bli förämål för statsmakternas prövning, torde av flera skäl icke böra ifrågakomma. I stället torde man böra successivt genomföra den avsedda strafflagsreformen, varvid arbetet naturligen främst bör inriktas på sådana områden, där ett mera trängande reformbehov föreligger.

Ett sådant område är enligt allmänt omfattad mening förmögenhetsbrotten. Det torde icke vara nödvändigt att i detta sammanhang närmare ingå på de brister som vidlåda den svenska strafflagstiftningen i förevarande del. Här må allenast erinras om några av de bestämmelser avseende skilda grupper av förmögenhetsbrott, där behovet av en reformering främst gör sig gällande. Det må sålunda nämnas att straff för tjuvnad inträder endast då det tillgripna föremålet har s. k. marknadsvärde. Ett tillgrepp av aktie, växel, check, sparbanksbok och liknande fordringsbevis blir därför i vissa fall icke straffbart såsom tjuvnad. Det praktiskt betydelsefulla problemet hur det fall straffrättsligt skall bedömas, då en syssloman obehörigen förfogar över penningar, vilka i och med mottagandet övergått i sysslomannens ägo, är förämål för mycket delade meningar. Vidare må framhållas att enligt den svenska strafflagen — i motsats till t. ex. den danska — s. k. allmänfarligt bedrägeri t. ex. i form av oriktiga uppgifter angående bolags, förenings eller dylika företags ekonomiska ställning icke är straffbart re-

¹ Beträffande en i februari 1934 till olika myndigheter och korporationer utremitterad promemoria ang. strafflagsreformen se Svensk Juristtidning 1934 s. 187. Jfr också Svenska kriminalistföreningens svar i anledning av remissen och en vid svaret fogad promemoria, Svensk Juristtidning samma år s. 418 samt 376—390.

dan i och med att de oriktiga uppgifterna lämnas. Krav på en omarbetning av straffbestämmelserna för ocker har ofta framförts, senast genom en riksdagsskrivelse innevarande år.¹ Någon straffbestämmelse för sådana vinningsbrott som förövas medelst missbruk, utanför sysslomannaskap, av behörighet att rättsligt förfoga över annans förmögenhet finnes ej. Ett område inom förmögenhetsbrotten som är i stort behov av reformering är vidare konkursbrotten. Mot de nuvarande straffbestämmelserna har anmärkts bland annat att brottsbeskrivningarna på flera ställen förete påtagliga luckor samt att gränserna mellan de särskilda handlingstyper, vilka ingå under bedrägeri, oredlighet och vårdslöshet mot borgenärer, i flera avseenden äro ovissa eller flytande. Vidare må framhållas att olika meningar gjort sig gällande i avseende på frågan vilket uppsåt som skall ha förelegat hos gärningsmannen för att straff skall inträda för konkursbedrägeri. Slutligen är att märka att man från flera håll ifrågasatt, om den nuvarande systematiseringen av konkursbrotten är tillfredsställande, och om det icke vore lämpligare att särskilja de materiella konkursbrotten från de rent formella bokföringsbrotten. I sammanhang härmed har det gamla önskemålet framförts att en allmän straffbestämmelse i fråga om intellektuell handlingsförfalskning införes.

Enligt min mening bör, såsom redan antyddes i årets statsverksproposition, en utredning nu komma till stånd beträffande ändrad lagstiftning om förmögenhetsbrotten. Härför talar även den omständigheten, att lagberedningen, som för närvarande verkställer utredning av frågan om en reform av aktiebolagslagstiftningen, därvid har att taga ställning till vissa spörsmål, vilka nära sammanhånga med utformningen av strafflagsbestämmelser avseende vissa förmögenhetsbrott.»

Efter erhållet bemyndigande att såsom sakkunniga tillkalla högst fyra personer utsåg departementschefen presidenten B. Ekeberg, ordf., professor F. Wetter och numera hovrättsrådet I. Strahl att verkställa utredning beträffande ändrad lagstiftning om förmögenhetsbrotten. Att på kallelse deltaga i överläggningar med de sakkunniga utsåg departementschefen advokaten Harald Bauer, professor Bergendal, revisor Herman Egnell, rådmannen Halvar Lech, led. av riksdagens II kammare riksgäldsfullmäktigen Axel Lindqvist i Halmstad, lagberedningens ordf. f. d. justitierådet Einar Stenbeck och advokaten frih. Georg Stjernstedt. Sedermera har även hovrättsrådet Erik Bergendal kallats att deltaga i utredningen.

De sakkunniga hava antagit benämningen straffrättskommittén. Till kommitténs sekreterare har förordnats hovrättsassessorn Nils Beckman.

Kurt Holmgren.

¹ Se ovan under 7.

Register.

I.	Programmet av den 16 december 1932. Speciella strafflagsreformer	41
A.	Genomförda reformer:	
	1. Utpressning	44
	2. Förskingring av avbetalningsgods	44
	3. Sterilisering av sinnessjuka, sinnesslöa m. fl.	45
	4. Avskaffande av ställande på framtiden	45
	5. Avskaffande av vissa straffpåföljder	45
	6. Nödvärn m m.	46
	7. Sedlighetsbrotten samt ändringar i straffsatserna för andra särskilda brott	46
	8. Fosterfördrivning	47
	9. Preventivmedel	48
	10. Sammanträffande av brott	49
	11. Akarpslagen	49
	12. Straffskydd för parter och vittnen	49
	13. Åtgärder mot viss statsfientlig verksamhet	49
B.	Återstående reformfrågor:	
	14. Revisionen av den militära straffrätten	49
	15. Kastrering av sedlighetsförbrytare	50
	16. Sterilisering av rättskapabla	50
	17. Homosexualitetens samhällsfarliga yttringar	50
	18. Försök till brott	51
	19. Bötesstraffet	51
II.	Programmet av den 20 april 1934. Reformen på straffsystemets, straffverkställighetens och fängvårdens områden	51
A.	Genomförda reformer:	
	20. Ungdomsfängelse	56
	21. Straffflindring för unga förbrytare	57
	22. Tvångsuppföstran	57
	23. Verkställighet av bötesstraff	58
	24. Förvaring och internering	59
	25. Fångvårdsreformer	60
B.	Återstående reformfrågor:	
	26. Straffsystemet	62
	27. Brottslighet på grund av arbetsskygghet, lösdriveri och prostitution	62
	28. Alkoholismbrottslighet	63
	29. Villkorlig dom och villkorlig frigivning	64
	30. Åtalseftergift	65
	31. Tillräkneligheten samt behandlingen av abnorma förbrytare	65
	32. Fångvårdsreformer	65
III.	Programmet av den 18 juni 1937. Successiv allmän reform av strafflagens speciella del.	
	33. Förmögenhetsbrotten	66